

Efterlevandelivränta och begravningshjälp

Efterlevandelivränta och begravningshjälp

Innehåll

1.	Inledning.....	9
1.1	Historik.....	9
1.2	Generellt arbetsskadebegrepp.....	9
1.3	Administration.....	9
1.4	Finansiering.....	10
2.	Försäkringens omfattning och arbetsskadebegrepp.....	11
2.1	Vem är försäkrad för arbetsskadeersättning?.....	11
2.2	Vad räknas som ett dödsfall orsakat av arbetsskada?.....	11
2.3	Skadedag och visandedag.....	11
2.4	Tidpunkt för bedömning.....	12
2.5	Vilka ersättningar kan betalas ut vid ett dödsfall?.....	12
2.5.1	Ersättning till efterlevande.....	12
2.5.2	Efterlevande kvinnor födda 1944 eller tidigare.....	12
2.5.3	Efterlevande kvinnor födda 1945 eller senare.....	13
2.5.4	Efterlevande män.....	13
2.5.5	Efterlevande barn.....	13
2.5.6	Begravningshjälp.....	13
3.	Anmälan och ansökan om samt prövning av arbetsskada.....	14
3.1	Anmälan om arbetsskada och ansökan om ersättning.....	14
3.1.1	Försäkringskassans uppdrag och svar.....	15
3.1.2	Den efterlevandes uppgiftsskyldighet.....	16
3.1.3	Anmälan om förlängd barnlivränta efter fyllda 18 år.....	16
3.1.4	Anmälan om förlängd omställningslivränta.....	16
3.1.5	Livränta efter försvunnen.....	16
3.1.6	Brottslig gärning.....	17
3.2	Prövning av rätt till ersättning och avvisning.....	17
3.2.1	Ansökan i ett redan beslutat ärende.....	17
3.2.2	Preskription för begravningshjälp och efterlevandelivränta.....	18
3.2.3	Retroaktiv utbetalning.....	18
4.	Begravningshjälp.....	19
4.1	Begravningshjälp.....	19
5.	Barnlivränta.....	20
5.1	Rätt till barnlivränta.....	20
5.2	Barnlivräntans storlek.....	20
5.3	Samordning då barnpension.....	21
5.3.1	Samordning efter samma avliden.....	21
5.3.2	Utländsk pension.....	22
6.	Allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta.....	23
6.1	Rätt till allmän omställningslivränta.....	23
6.1.1	Stadigvarande och oavbrutet sammanboende.....	23
6.1.2	Sammanboende med barn.....	24
6.2	Förlängd omställningslivränta.....	24
6.3	Fler avlidna.....	24
6.4	När upphör omställningslivräntan?.....	24
6.5	Omställningslivräntans storlek.....	25
6.5.1	Proportionell nedsättning av livränta till efterlevande.....	25

6.6	Samordning då omställningspension	26
6.6.1	Samordning efter samma avliden	26
6.6.2	Utländsk pension	26
6.7	Övergångsbestämmelser om skada före år 2003	26
7.	Ersättningsunderlag	28
7.1	Ersättningsunderlaget grundas på avlidnes årsinkomst	28
7.1.1	Ersättningsunderlagets storlek kan begränsas	29
7.1.2	Avrundningsregel	29
8.	Övergångsbestämmelser	30
8.1	Barnlivränta enligt övergångsbestämmelser	30
8.1.1	Rätt till barnlivränta	30
8.1.2	Barnlivräntans storlek	30
8.1.3	Samordning då efterlevandepension	31
8.2	Omställningslivränta enligt övergångsbestämmelser	31
8.2.1	Rätt till allmän omställningslivränta	31
8.2.2	Samordning då efterlevandepension betalas ut	31
8.3	Särskild efterlevandelivränta enligt övergångsbestämmelser	32
8.3.1	Särskild efterlevandelivränta	32
8.3.2	Tidsbegränsning	33
8.3.3	Samordning med andra förmåner	33
8.4	Livränta till efterlevande förälder enligt övergångsbestämmelser	34
8.4.1	Efterlevande förälder	34
8.5	Änkelivränta enligt övergångsbestämmelser	34
8.5.1	Rätt till änkelivränta	34
8.5.2	Livränta till med änka jämställd kvinna	36
8.5.3	Livränta till frånskild kvinna	37
8.5.4	Änkelivräntans storlek	37
8.5.5	Samordning med utländsk pension	38
8.5.6	Änkelivränta upphör	38
8.5.7	Efterlevandelivränta som var samordnad med efterlevandepension i december 2002 för de som då inte fyllt 65 år	38
8.5.8	Änka född 1937 eller tidigare som hade änkelivränta i december 2002 ...	40
8.5.9	Samordning änkelivränta och efterlevandepension från 65 år	40
8.6	Änkelivränta när omställningspension betalas ut	42
9.	Indexering av efterlevandelivränta	43
9.1	Indexering med särskilt tal	43
9.1.1	Hur räknas det särskilda talet fram?	44
9.1.2	Hur indexeringen beräknas	44
9.1.3	Tak för indexering genom omräkning med det särskilda talet	45
9.2	När ska efterlevandelivränta räknas om med prisbasbeloppet?	45
9.2.1	Indexering (värdesäkring) av retroaktivt beviljad livränta	46
10.	Utbetalning, avdrag och samordning	47
10.1	Från och med vilken tidpunkt kan livränta betalas ut?	47
10.2	Till och med vilken tidpunkt kan livränta betalas ut?	47
10.3	Avrundningsregler	47
10.4	Periodicitet och utbetalningsdag	47
10.5	Efterlevandelivränta inte pensionsgrundande	48
10.6	Avdrag för skatt	48
10.7	Kvittning för statlig fordran	48
10.8	Avdrag för utmätning	48

10.9	Sammanträffande av förmåner	49
11.	Utreda förmåner vid arbetsskada enligt EU-förordningen och konventioner	50
11.1	Bakgrund	50
11.2	Begravningshjälp	50
11.3	Efterlevandelivränta	51
11.4	Den efterlevande bor utomlands	51
12.	Övriga bestämmelser	52
12.1	Återbetalningsskyldighet	52
12.2	Överlåtelseförbud	52
12.3	Omrövning, ändring och överklagande	52
12.3.1	Omrövning på begäran av enskild	52
12.3.2	Omrövning på eget initiativ ex officio	53
12.3.3	Överklagande	53
	Källförteckning	54

Förkortningar

Bet.	Riksdagens betänkande
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EPL	Den upphävda lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
EU	Europeiska unionen
FASP	Förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd
JO	Justitieombudsmannen
LAF	Den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskade försäkring
OL	Den upphävda lagen om försäkring för olycksfall i arbetet
PBB	Prisbasbeloppet
PGB	Pensionsgrundande belopp
Prop.	Regeringens proposition
RegR	Regeringsrätten
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
SFB	Socialförsäkringsbalken
SfU	Socialförsäkringsutskottet
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SINK	Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta
YFL	Den upphävda lagen (1954:243) om yrkesskade-försäkring
ÄB	Ärvidabalken

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett hjälpmedel för Pensionsmyndighetens medarbetare i handläggningen. Den kan också vara ett stöd vid utbildning av Pensionsmyndigheten personal och vid information till enskilda.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten och den rättspraxis som är särskilt viktig för att förstå hur lagen ska tillämpas.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar, föreskrifter, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Hänvisningen finns antingen angiven i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

I en bilaga till vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar etc. som nämns i vägledningen.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel som syftar till att ytterligare belysa tillämpningen av en regel.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning och ett alfabetiskt sakregister. Innehållsförteckningen är placerad först och ger en översiktssbild av vägledningens kapitel och avsnitt.

I början av vägledningen finns en sammanfattning som övergripande beskriver innehållet i de olika kapitlen.

Vägledningens struktur följer processen för att utreda och besluta om rätten till ersättning vid dödsfall enligt arbetsskadeförsäkringen.

Sakregistret finns sist i vägledningen och innehåller sökord med sidhänvisningar.

1. Inledning

Vägledningen beskriver bestämmelserna om ersättningar till efterlevande vid dödsfall på grund av en arbetsskada. Dessa bestämmelser finns från och med den 1 januari 2011 i socialförsäkringsbalken (SFB). För tiden från och med den 1 januari 2003 till och med den 31 december 2010 finns motsvarande bestämmelser i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF). Vägledningen beskriver också övergångsbestämmelser om livräntor till efterlevande. Dessa finns i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFBP).

Från och med den 1 januari 2010 är det Pensionsmyndigheten som fattar beslut om ersättning till efterlevande enligt arbetsskadeförsäkringen. Pensionsmyndigheten ska inhämta Försäkringskassans bedömning om orsak till dödsfallet och i förekommande fall uppgifter om beräkning av ersättningsunderlag. Från och med den 1 januari 2011 tillämpas socialförsäkringsbalken för hanteringen av efterlevandelivränta.

1.1 Historik

Arbetsskadeförsäkringen är vår äldsta socialförsäkring. Den första lagen på området kom redan år 1901 och enligt den lämnades ersättning till följd av olycksfall i arbeten inom industrin. Den avlöstes 1916 av lagen om försäkring för olycksfall i arbetet (OL). År 1929 tillkom lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar (YL). Den utvidgade försäkringen kom att omfatta en del sjukdomar som inte var orsakade av olycksfall men som ändå härrörde från arbetet. OL och YL ersattes år 1955 av lagen om yrkesskadeförsäkring (YFL). YFL gällde fram till den 1 juli 1977 då lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF) trädde i kraft. Från 1 januari 2011 finns bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken.

1.2 Generellt arbetsskadebegrepp

Införandet av LAF innebar att vi fick ett generellt arbetsskadebegrepp. Detta betyder att i princip alla skador och sjukdomar som har uppstått på grund av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet kan ge rätt till ersättning enligt arbetsskadelagstiftningen. Endast när det gäller sjukdom som har orsakats av smitta samt vissa skador som är av psykisk eller psykosomatisk natur finns det en begränsning av ersättningsrätten.

1.3 Administration

Arbetsskadeförsäkringen administreras av Försäkringskassan (23 kap. 5 § SFB).

Från och med den 1 januari 2010 administrerar Pensionsmyndigheten efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen (75 kap. 5 § SFB).

Innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om ersättning ska myndigheten inhämta Försäkringskassans bedömning om dödsfallet har inträffat till följd

av en arbetsskada. Om det är fråga om efterlevandelivränta ska Försäkringskassan dessutom beräkna ersättningsunderlaget. (87 kap. 3 § andra stycket SFB)

1.4 Finansiering

Arbetskadeförsäkringen finansieras genom avgifter som betalas av arbetsgivare och egenföretagare (Socialavgiftslagen 2000:980).

2. Försäkringens omfattning och arbetsskadebegrepp

I detta kapitel beskrivs översiktligt bestämmelserna om vem som är försäkrad för arbetsskadeersättning, arbetsskadebegreppet samt vilka ersättningar som kan betalas ut om dödsfallet orsakats av en arbetsskada.

2.1 Vem är försäkrad för arbetsskadeersättning?

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för arbetsskadeersättning. För att arbete som en egen företagare utför ska räknas som arbete i Sverige ska företagaren bedriva näringsverksamhet som går att hänföra till ett fast driftställe i Sverige (6 kap. 2 och 6 §§ SFB).

Det finns vissa situationer där arbete som faktiskt utförs utanför Sverige ska räknas som arbete här. Omvänt gäller också att visst arbete i Sverige inte räknas som arbete i Sverige.

För personer som omfattas av EU:s regler samt konventioner, se kapitel 15.

I Försäkringskassans vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* finns mer att läsa om vem som omfattas av arbetsskadeförsäkringen.

Det är Försäkringskassan som bedömer om den avlidne var försäkrad för arbetsskadeersättning i samband med att de bedömer om dödsfallet orsakats av en arbetsskada (87 kap. 3 § SFB). I de fall den avlidne aldrig har bott eller arbetat i Sverige, aldrig har arbetat åt svensk arbetsgivare eller på svenskt fartyg eller varit utsänd av svensk arbetsgivare med placering utomlands, kan Pensionsmyndigheten bedöma att den avlidne inte var försäkrad för arbetsskadeersättning.

2.2 Vad räknas som ett dödsfall orsakat av arbetsskada?

Med arbetsskada menas skada eller sjukdom som anses ha uppkommit till följd av olycksfall, färdolycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet (87 kap. 2 § med hänvisning till 39 kap. 3-7 §§ SFB). Om en person avlidit till följd av olycksfall, färdolycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet kan efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen betalas ut eftersom dödsfallet då är orsakat av arbetsskada (87 kap. 3 § första stycket SFB). Detta gäller på motsvarande sätt i fråga om bestämmelserna om ersättning till efterlevande i form av personskadeersättning eller krigsskadeersättning (87 kap. 2 § andra stycket).

2.3 Skadedag och visandedag

En arbetsskada som har uppkommit genom skadlig inverkan i arbetet ska anses ha inträffat den dag då skadan visade sig (87 kap. 2 § med hänvisning till 39 kap. 8 § SFB). Vid olycksfallsskador har det framstått som självklart utan någon särskild regel att dessa skador ska anses ha inträffat dagen för olycksfallet.

Visandedag har betydelse för om de äldre eller de nya reglerna för livräntor till efterlevande ska tillämpas framför allt när det gäller änkelivränta enligt SFBP (avsnitt 8.5) och särskild efterlevandelivränta enligt SFBP (avsnitt 8.3).

2.4 Tidpunkt för bedömning

Pensionsmyndigheten ska utreda om det kan bli aktuellt att betala ut någon ersättning innan Försäkringskassan ska bedöma om dödsfallet orsakats av en arbetsskada (87 kap. 2 § med hänvisning till 42 kap. 12 § SFB).

2.5 Vilka ersättningar kan betalas ut vid ett dödsfall?

Om ett dödsfall har orsakats av arbetsskada eller av skada enligt 43 kap. SFB (statligt personskadeskydd) eller 44 kap. SFB (krigsskadeersättning till sjömän) kan begravningshjälp och efterlevandelivränta betalas ut. En efterlevande maka eller make kan få allmän omställningslivränta. I vissa fall kan en efterlevande maka få änkelivränta enligt övergångsbestämmelser. Ett efterlevande barn kan få barnlivränta. Begravningshjälp betalas ut till dödsboet. (87 kap. 3 § SFB och 7 kap. SFBP)

Livränta till efterlevande baseras på den avlidnes arbetsinkomster. Det är Försäkringskassan som beräknar ett ersättningsunderlag för beräkning av sådan livränta. (87 kap. 3 § 2 st. SFB)

Begravningshjälp kan betalas ut till en avlidens dödsbo eller till dödsbo-delägare. (87 kap. 4 och 5 §§ SFB)

2.5.1 Ersättning till efterlevande

Efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen har i huvudsak samma syfte som motsvarande förmåner inom den allmänna pensioneringen, nämligen att lämna ekonomiskt stöd till efterlevande efter en närståendes dödsfall. Efterlevandeförmånerna inom arbetsskadeförsäkringen är därför utformade enligt samma principer som för efterlevandepensionerna. Förutsättningarna för rätten till efterlevandeförmåner har inom arbetsskadeförsäkringen i stort utformats efter mönster från vad som gäller för efterlevandepension. Det gällde även före de lagändringar inom både efterlevandepensioneringen och arbetsskadeförsäkringen som trädde i kraft den 1 januari 1990 (prop. 1999/2000:91 Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn avsnitt 12.2, s. 225).

2.5.2 Efterlevande kvinnor födda 1944 eller tidigare

En efterlevande kvinna som är född 1944 eller tidigare får änkelivränta om hon uppfyller villkoren för det (se kapitel 12). Bestämmelserna gäller även om arbetsskadan till följd av vilken mannen har avlidit inträffat efter den 31 december 1989. Detta gäller inte bara änkor utan även kvinnor som likställs

med änkor och frånskilda kvinnor enligt LAF i dess lydelse före 1 januari 1990. (7 kap. 61 § SFBP)

En efterlevande kvinna född 1944 eller tidigare kan inte få omställningslivränta eftersom hon har fyllt 65 år (88 kap. 10 § SFB med hänvisning till 77 kap. 18 § SFB).

2.5.3 Efterlevande kvinnor födda 1945 eller senare

En efterlevande kvinna som är född 1945 eller senare får i första hand allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta (88 kap. 6 § SFB). Under vissa förutsättningar kan hon istället få änkelivränta. Avgörande för om hon får omställningslivränta eller änkelivränta är tidpunkten då dödsfallet inträffade eller då skadan inträffade eller visade sig.

Kvinnan kan få änkelivränta om hennes make avlidit till följd av en arbetsskada som inträffat eller visat sig före år 1990 samt att hon i övrigt uppfyller villkoren för rätt till änkelivränta.

Avsnitt 8.5 behandlar änkelivränta. (7 kap. 58 § SFBP)

2.5.4 Efterlevande män

En efterlevande man kan få allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta (88 kap. 6 § SFB).

2.5.5 Efterlevande barn

Efterlevande barn kan få barnlivränta och förlängd barnlivränta (88 kap. 2–4 §§ SFB).

2.5.6 Begravningshjälp

Begravningshjälp kan betalas ut till dödsboet efter en försäkrad som avlidit till följd av en arbetsskada (87 kap. 3 och 5 §§ SFB).

3. Anmälan och ansökan om samt prövning av arbetsskada

I detta kapitel beskrivs vad som gäller anmälan om arbetsskada, hur den efterlevande får ersättning från arbetsskadeförsäkringen m.m. I 87 kap. SFB som avser allmänna bestämmelser om arbetsskadeersättning m.m. vid dödsfall finns hänvisningar till bestämmelser om arbetsskadeersättning i 39-42 kap. SFB.

Om ett dödsfall har inträffat på grund av en arbetsskada ska en anmälan om arbetsskada lämnas till Försäkringskassan (42 kap. 10 § SFB). Är dödsfallet orsakat av en arbetsskada lämnas ärendet till Pensionsmyndigheten för beräkning och beslut om efterlevandelivränta (75 kap. 5 § SFB).

En person som avlider till följd av en arbetsskada och tjänstgör i totalförsvaret, civilförsvaret eller räddningstjänst omfattas av det statliga personskadeskyddet. Försäkringen gäller även för den som är häktad, intagen på kriminalvårdsanstalt eller annan anstalt, eller för den som har samhälls- eller ungdomstjänst eller intensivövervakas med elektronisk kontroll. Försäkringen gäller normalt för sjukdom eller skada som inträffat i samband med tjänst i Sverige och de nordiska länderna. (87 kap. 3 § SFB med hänvisning till 43 kap. SFB)

Anmälan om arbetsskada enligt det statliga personskadeskyddet görs på samma blankett som anmälan om arbetsskada enligt arbetsskadeförsäkringen till Försäkringskassan. Är dödsfallet orsakat av en arbetsskada lämnas ärendet till Pensionsmyndigheten för beräkning och beslut om efterlevandelivränta (75 kap. 5 § SFB). För ytterligare information om det statliga personskadeskyddet hänvisas till Försäkringskassans vägledning 2004:6 *Statligt personskadeskydd*.

3.1 Anmälan om arbetsskada och ansökan om ersättning

En anmälan om arbetsskada ska lämnas till Försäkringskassan om en anställd har avlidit till följd av en arbetsskada. Om den avlidne inte var arbetstagare ska anmälan om arbetsskada göras av den som har rätt att företräda dödsboet. (87 kap. 2 § SFB med hänvisning till 42 kap.10 § SFB)

Efterlevandelivränta får lämnas utan ansökan (88 kap.10 § och 110 kap. 6 § SFB). Detta gäller vid dödsfall från och med den 1 november 2012 [p. 1 och 2 övergångsbestämmelserna till lagen (2012:599)] om ändring i socialförsäkringsbalken]. Inträffar dödsfallet dessförinnan gäller att den efterlevande ska ansöka om efterlevandelivränta (110 kap. 4 § SFB).

Efterlevandelivränta betalas fr.o.m. den månad då den försäkrade har avlidit eller om den avlidne vid sin död uppbar egenlivränta från och med månaden efter dödsfallsmånaden. (2 § RFFS 1977:13) Endast i de fall det krävs en ansökan finns en begränsad retroaktiv tid. Se längre fram i detta avsnitt.

Begravningshjälp kan betalas ut efter ansökan (110 kap 4 § SFB).

När dödsfallet inträffar efter den 31 oktober 2012 får också efterlevandepension och efterlevandestöd beviljas utan ansökan. Pensionsmyndigheten kan således fortfarande kräva att en ansökan ges in till myndigheten (prop. 2011/12:152, s. 24) I några fall är det inte möjligt att bevilja utan ansökan därför att Pensionsmyndigheten inte får någon avisering från Skatteverket om dödsfallet och sällan har alla övriga uppgifter som krävs för att kunna bevilja efterlevandepension och efterlevandestöd utan ansökan, nämligen när

- den efterlevande är bosatt utanför Sverige, utom i de fall den efterlevande är en kvinna som fyllt 65 år dödsfallet och uppbär svensk ålderspension,
- den efterlevande är bosatt i Sverige men den avlidna maken eller maken inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet,
- den efterlevande är ett barn som är bosatt i Sverige men vars avlidna förälder inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet, eller
- om efterlevandepension och efterlevandestöd ska prövas efter försvunnen person som kan antas vara död (se avsnitt 3.8) (PFS 2012:3)

Ansökan om efterlevandelivränta görs i dessa fall samtidigt med ansökan om efterlevandepension på den blankett som har fastställts av Pensionsmyndigheten, *Ansökan om efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta*.

Efterlevandelivränta till vuxen kan, när en ansökan krävs, betalas ut längst tre månader tillbaka från ansökningsmånaden. Barnlivränta kan då betalas ut längst två år tillbaka från ansökningsmånaden. (88 kap. 10 § SFB med hänvisning till 77 kap. 16 § SFB)

3.1.1 Försäkringskassans uppdrag och svar

Från och med den 1 januari 2010 är det Pensionsmyndigheten som beslutar om arbetsskadeersättning till efterlevande när ett dödsfall har inträffat till följd av en arbetsskada (75 kap. 5 § SFB).

Pensionsmyndigheten ska inhämta Försäkringskassans bedömning om dödsfallet har orsakats av en arbetsskada. Försäkringskassan ska också beräkna det ersättningsunderlag som livränta till efterlevande ska beräknas på (87 kap. 3 § SFB).

Pensionsmyndigheten fattar beslut om arbetsskadan och ersättningen vid dödsfall när svar inkommer från Försäkringskassan. I förekommande fall ska Pensionsmyndigheten kommunicera Försäkringskassans bedömning och fastställda ersättningsunderlag. Inkommer svar på kommunikation som rör bedömning av arbetsskada eller beräkning av ersättningsunderlag ska detta vidarebefordras utan dröjsmål till Försäkringskassan. Försäkringskassan gör då en ny bedömning och skickar svar till Pensionsmyndigheten som meddelar sitt beslut.

Frågan om en person har avlidit till följd av en arbetsskada ska endast prövas om det behövs för att bestämma en arbetsskadeersättning enligt

SFB. Det innebär att om den sökande inte ingår i personkretsen för rätt till begravningshjälp eller livränta till efterlevande beslutar Pensionsmyndigheten om avslag utan att Försäkringskassan bedömer om dödsfallet orsakats av en arbetsskada. (87 kap. 2 § SFB med hänvisning till 42 kap. 12 § SFB)

3.1.2 Den efterlevandes uppgiftsskyldighet

Den som har efterlevandelivränta är skyldig att anmäla förändring som är av betydelse för rätten till förmånen till Pensionsmyndigheten (110 kap. 13 och 46 §§ SFB)

Om den efterlevande är underårig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken (FB) är det förmyndaren som är uppgiftsskyldig eller om det kan anses ingå i uppdraget gode mannen eller förvaltaren.

3.1.3 Anmälan om förlängd barnlivränta efter fyllda 18 år

Ett barn som har beviljats barnlivränta kan få fortsatt barnlivränta efter fyllda 18 år (88 kap. 4 § SFB). Se avsnitt 5.1.

Barnet måste anmäla till Pensionsmyndigheten att han eller hon ska studera. Anmälan kan göras samtidigt med anmälan om förlängd barnpension på den av Pensionsmyndigheten fastställda blanketten *Anmälan om förlängd barnpension*. Blanketten skickas automatiskt ut till barn som är bosatta i Sverige cirka två månader före den månad då barnet fyller 18 år. De uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år ska lämnas av det underåriga barnet självt (110 kap. 5 § SFB).

3.1.4 Anmälan om förlängd omställningslivränta

Efterlevande som har fått allmän omställningslivränta kan få rätten till förlängd omställningslivränta prövad (88 kap. 8 SFB). Se avsnitt 6.2. Den efterlevande måste anmäla till Pensionsmyndigheten att han eller hon uppfyller villkoren för rätt till sådan livränta. Anmälan kan göras samtidigt med anmälan om förlängd omställningspension på den av Pensionsmyndigheten fastställda blanketten *Anmälan om förlängd omställningspension*.

Pensionsmyndigheten sänder automatiskt blanketten till den efterlevande cirka två månader före den tidpunkt då den allmänna omställningspensionen och omställningslivräntan upphör.

3.1.5 Livränta efter försvunnen

Livränta kan betalas ut till en efterlevande om en försäkrad under resa eller i annat sammanhang har försvunnit och det kan antas att han eller hon har avlidit till följd av en arbetsskada (87 kap. 6 § SFB). Som villkor för att livränta ska betalas krävs att de efterlevande eller för underårig hans förmyndare på heder och samvete intygar att han eller hon saknar varje under rättelse om den försäkrade. En sådan förklaring kan också infordras av god

man eller förvaltare som har förordnats enligt föräldrabalken. (110 kap. 28 § SFB)

Skulle det senare visa sig att den försäkrade är vid liv eller att dödsfallet inte har berott på arbetsskada upphör rätten till livränta. (87 kap. 6 § SFB)

Ersättning enligt motsvarande bestämmelser i äldre lagstiftning har betalats efter befälhavare på pråm som spårlöst försvunnit från pråmen. Likaså efter en eldare på fartyg som under stormigt väder har spårlöst försvunnit från navigationshytt där han inlagts för svåra magplågor.

3.1.6 Brottslig gärning

Den som genom brottslig gärning uppsåtligen har berövat annan livet eller medverkat till brottet har inte rätt till efterlevandelivränta efter den avlidne. Efterlevandelivräntan får dras in eller skäligen sättas ned om den efterlevande på annat sätt än ovan har vållat dödsfallet genom handling för vilken han eller hon har dömts till ansvar genom en dom som vunnit laga kraft. (107 kap. 7 § SFB)

3.2 Prövning av rätt till ersättning och avvisning

Från och med den 1 januari 2010 är det Pensionsmyndigheten som fattar beslut i ärenden som gäller ersättning vid dödsfall. Försäkringskassan utreder arbetsskadan och i förekommande fall den avlidnes inkomst vid tiden för dödsfallet.

3.2.1 Ansökan i ett redan beslutat ärende

Beslut som inte har prövats av domstol

Om den efterlevande, som tidigare har fått beslut i ett ärende avseende begravningshjälp och efterlevandelivränta, gör en ansökan för att Pensionsmyndigheten ska pröva samma fråga på nytt ska Pensionsmyndigheten ta upp frågan till en ny prövning, med den begränsning i tid som anges i 87 kap. 7 § SFB (RegR-dom 8759-2003, är refererad RÅ 2005 ref. 16).

Beslut som har prövats av domstol

Om en försäkrad som tidigare har fått ett beslut i ett arbetsskadeärende prövat av domstol gör en ansökan för att Pensionsmyndigheten ska pröva samma fråga på nytt, ska Pensionsmyndigheten avvisa yrkandet genom ett beslut med överklagandehänvisning (RegR-dom 2089-1999, är refererad RÅ 2002 ref. 61).

Med samma fråga menas ersättning för samma

- skada/sjukdom som omfattades av det tidigare beslutet,
- tidsperiod som tidigare har prövats, och
- uppgiven skadliga inverkan i arbetet är densamma.

Alla tre förutsättningar måste vara uppfyllda för att det ska anses som samma fråga. Beslut om avvisning fattas av handläggare på Pensionsmyndigheten.

3.2.2 Preskription för begravningshjälp och efterlevandelivränta

Rätten till ersättning går förlorad i de fall en ansökan krävs, om en ansökan om efterlevandeförmåner inte görs inom sex år

- när det gäller begravningshjälp från dagen för dödsfallet,
- när det gäller efterlevandelivränta från den dag ersättningen avser (87 kap. 7 § SFB).

Exempel

Rut lämnar in en ansökan om begravningshjälp till Pensionsmyndigheten den 1 september 2011. Hon yrkar på begravningshjälp till dödsboet efter sin son som avled den 6 september 2005 till följd av en arbetsskada.

Sista ansökningsdag för begravningshjälpen är den 31 augusti 2011. Då ansökan om begravningshjälp har inkommit senare än sex år räknat från dagen för dödsfallet, avslår Pensionsmyndigheten ansökan om begravningshjälp till dödsboet efter den avlidne sonen.

3.2.3 Retroaktiv utbetalning

Endast när det krävs en ansökan finns en begränsad retroaktiv tid. Se avsnitt 3.1.

Efterlevandelivränta till vuxen kan, när en ansökan krävs, betalas ut längst tre månader tillbaka från ansökningsmånaden. Barnlivränta kan då betalas ut längst två år tillbaka från ansökningsmånaden. (88 kap. 10 § SFB med hänvisning till 77 kap. 16 § SFB)

4. Begravningshjälp

I detta kapitel redogörs för bestämmelserna om begravningshjälp från arbetsskadeförsäkringen. Bestämmelserna finns i 87 kapitlet SFB.

Bestämmelserna om efterlevandeförmåner inom arbetsskadeförsäkringen tillämpas också i de fall ersättning ska betalas ut med stöd av 43 kap. SFB, statligt personskadeskydd eller 44 kap. SFB, krigsskadeersättning till sjömän.

Innan Pensionsmyndigheten kan fatta beslut om begravningshjälp ska Försäkringskassans bedömning om dödsfallet berodde på en arbetsskada inhämtas (87 kap. 3 § SFB).

4.1 Begravningshjälp

Om en försäkrad har avlidit till följd av en arbetsskada betalas begravningshjälp med ett belopp som motsvarar 30 % av prisbasbeloppet vid tiden för dödsfallet (87 kap. 3 och 4 §§ SFB).

En förutsättning för att begravningshjälp ska kunna betalas är alltså att en försäkrad faktiskt har avlidit till följd av en arbetsskada. Det innebär att det inte räcker att den försäkrade har försvunnit under en resa och det kan antas att hon eller han har avlidit, som vid efterlevandepension och livränta till efterlevande.

Begravningshjälp betalas till den som enligt lag ska förvalta den avlidnes egendom (87 kap. 5 § SFB). Enligt 18 kap. 1 § ÄB (Ärvedabalken) ska dödsbodelägarna gemensamt förvalta den avlidnes egendom.

Begravningshjälpen betalas oavsett om den försäkrade samtidigt hade skydd för begravningskostnad genom någon annan försäkring (prop. 1975/76:197, s. 85).

5. Barnlivränta

I detta kapitel beskrivs villkoren för ersättning i form av livränta till barn. I kapitlet beskrivs också hur barnlivräntan beräknas. Bestämmelserna finns i 87 och 88 kapitlet SFB. Bestämmelserna om efterlevandeförmåner inom arbetsskadeförsäkringen tillämpas också i de fall ersättning ska betalas ut med stöd av 43 kap. SFB, statligt personskadeskydd eller 44 kap. SFB, krigsskadeersättning till sjömän.

Barnlivränta är en efterlevandeförmån inom arbetsskadeförsäkringen som betalas ut på samma villkor som barnpension enligt SFB.

Innan Pensionsmyndigheten kan fatta beslut om barnlivränta ska Försäkringskassans bedömning om dödsfallet berodde på en arbetsskada och beräkning av ersättningsunderlaget inhämtas (87 kap. 3 § SFB).

5.1 Rätt till barnlivränta

Om en försäkrad har avlidit till följd av en arbetsskada kan livränta betalas till hans eller hennes efterlevande barn (88 kap. 2 § SFB). Barnet har rätt till livränta till och med den månad hon eller han fyller 18 år (88 kap. 3 § SFB).

Livränta kan också betalas till ett barn som fyllt 18 år. En förutsättning är att barnet bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt SFB eller studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395). Livränta kan då betalas längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år. Utbildningen får inte omfatta kortare tid än åtta veckor. Med tid för studier likställs tid för ferier samt tid då barnet på grund av sjukdom inte kan bedriva studier. (88 kap. 4 § SFB med hänvisning till 78 kap. 5 och 6 §§ SFB).

För att förlängd livränta ska beviljas måste anmälan om att barnet bedriver studier göras till Pensionsmyndigheten. Anmälan kan göras samtidigt med anmälan om förlängd barnpension eller efterlevandestöd på den av Pensionsmyndigheten fastställda blanketten *Anmälan om förlängd barnpension*.

Även ett barn som är adopterat eller ett utländskt barn som tagits till Sverige i syfte att adopteras kan få barnlivränta efter sin adoptivförälder. (88 kap. 5 § SFB med hänvisning till 78 kap.3 § SFB)

5.2 Barnlivräntans storlek

Livränta till ett barn betalas med 40 % av ersättningsunderlaget. Om det finns flera barn som är berättigade till livränta efter den avlidne ökas det nämnda procenttalet med 20 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda livräntebeloppet delas lika mellan barnen (88 kap. 12 § SFB).

Exempel

En försäkrad med ett ersättningsunderlag på 210 000 kronor avlider till följd av olycksfall i arbetet. Den försäkrade efterlämnar tre barn som är berättigade till livränta. Livräntan till barnen beräknas enligt

följande, 40 % + 20 % + 20 % av 210 000 = 168 000 kronor. Detta belopp delas lika mellan barnen och varje barn får 56 000 kronor per år i livränta.

Samtliga livräntor efter en avliden får tillsammans inte överstiga ersättningsunderlaget. Livräntorna ska då sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar ersättningsunderlaget (88 kap. 17 § SFB). När de sammantagna efterlevandelivräntorna inte längre överstiger det maximala ersättningsunderlaget på grund av att någons rätt till livränta upphör ska en uppräknings ske. I avsnitt 6.5.1 beskrivs hur livräntor proportioneras för att tillsammans motsvara högst 100 % av ersättningsunderlaget.

5.3 Samordning då barnpension

Betalas både barnpension och barnlivränta ut efter en avliden person, samordnas förmånerna genom att livräntan endast betalas ut i den mån den överstiger pensionen. En förutsättning för samordning är att båda förmånerna täcker samma inkomstförlust. (88 kap. 18 § SFB)

Exempel

Ett barn uppbär barnlivränta med 100 000 kr per år och barnpension med 40 000 kr per år efter sin avlidne förälder. Samordningen medför att barnlivränta ska betalas ut med 60 000 kr per år.

(100 000 kr – 40 000 kr = 60 000 kr)

Om ett efterlevande barn har barnlivränta ska denna livränta, efter avdrag för barnpension, också minska efterlevandestödet (79 kap. 5 § SFB). Se vägledning 2010:4 om efterlevandepension och efterlevandestöd.

5.3.1 Samordning efter samma avliden

Det kan förekomma att ett barn har rätt till barnpension eller barnlivränta efter båda sina föräldrar. En förutsättning för att en samordning ska göras mellan barnpension och barnlivränta är att förmånerna täcker samma inkomstförlust. Det innebär att samordning endast kan göras om barnpensionen och barnlivräntan är beviljade efter samma förälder. (88 kap. 18 § SFB och prop. 1999/2000:91 avsnitt 12.2.2, s. 232)

Exempel

Ett barn uppbär sedan en tid barnpension efter sin mamma. Beloppet som betalas är 30 000 kr per år.

Efter en tid avlider barnets pappa till följd av en arbetsskada. Barnet beviljas barnlivränta enligt arbetsskadeförsäkringen efter sin pappa. Beloppet före samordning är 60 000 kr per år.

Barnet beviljas även barnpension efter pappan med 20 000 kr per år.

Livräntan ska samordnas med den barnpension som betalas efter samme avlidne som livräntan (pappan).

Samordning av barnlivränta med barnpension efter pappan:

Barnlivränta före samordning	60 000 kr per år
Barnpensionen minskar	– 20 000 kr per år
Barnlivränta efter samordning	40 000 kr per år

Barnet får 30 000 kronor/år i barnpension efter mamman. Efter pappan får barnet 20 000 kronor i barnpension och 40 000 kronor i barnlivränta per år.

5.3.2 Utländsk pension

Efterlevandelivränta ska samordnas med efterlevandepension enligt utländskt system för social trygghet som betalas ut av samma anledning som livräntan (88 kap 19 § SFB).

6. Allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta

I detta kapitel beskrivs bestämmelserna om omställningslivränta till efterlevande maka eller make. Bestämmelserna finns i 87 och 88 kapitlet SFB. Motsvarande bestämmelser för tid före den 1 januari 2011 finns i LAF.

Bestämmelserna om omställningslivränta inom arbetsskadeförsäkringen tillämpas också i de fall ersättning ska betalas ut med stöd av 43 kap. SFB (statligt personskadeskydd) eller kapitel 44 kap. SFB (krigsskadeersättning till sjömän) (87 kap. 3 § SFB).

Allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta är efterlevandeförmåner inom arbetsskadeförsäkringen som betalas ut på samma villkor som allmän omställningspension och förlängd omställningspension enligt SFB.

Innan Pensionsmyndigheten kan fatta beslut om omställningslivränta ska Försäkringskassans bedömning om dödsfallet berodde på en arbetsskada och beräkning av ersättningsunderlaget inhämtas (87 kap. 3 § SFB).

6.1 Rätt till allmän omställningslivränta

Om en försäkrad har avlidit till följd av en arbetsskada kan livränta betalas till hans eller hennes efterlevande maka eller make. (88 kap. 6-7 §§ SFB).

Rätt till omställningslivränta har en efterlevande make eller maka eller med make eller maka likställd person som inte har uppnått 65 års ålder och som stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make vid dennes död om den efterlevande

- vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år som stod under vårdnad av makarna eller en av dem eller
- oavbrutet hade sammanbott med maken under en tid av minst fem år fram till tidpunkten för dödsfallet. (88 kap. 6-7 §§ SFB med hänvisning till 80 kap. 3 § SFB)

Med efterlevande make eller maka likställs en person som utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en ogift man eller kvinna vid dennes död och som tidigare har varit gift med eller har eller har haft eller då väntade barn med denne. (88 kap. 6 § SFB med hänvisning till 80 kap. 4 § SFB)

Om dödsfallet har inträffat den 1 januari 2005 eller senare finns rätt till omställningslivränta under en tid av tolv månader räknat från tidpunkten för dödsfallet (88 kap. 11 § SFB med hänvisning till 80 kap. 5 § SFB). Om dödsfallet har inträffat åren 2003 eller 2004 föreligger rätt till omställningslivränta under tio månader (4 kap. 2 § EPL i dess lydelse före 2005).

6.1.1 Stadigvarande och oavbrutet sammanboende

Den bedömning om makarna bodde stadigvarande tillsammans vid dödsfallet och om de bott tillsammans utan avbrott de senaste fem åren före

dödsfallet som ligger till grund för beslutet om omställningspension ska också ligga till grund för motsvarande bedömning avseende omställningslivränta. (88 kap. 7 § SFB med hänvisning till 80 kap 3 § SFB)

Läs mer om stadigvarande och oavbrutet sammanboende i avsnitt 8.1.1 i vägledningen 2010:4 *Efterlevandepension och efterlevandestöd*.

6.1.2 Sammanboende med barn

När det gäller stadigvarande sammanboende med barn gäller samma bedömning som för rätt till omställningspension. (88 kap. 7 § SFB med hänvisning till 80 kap 3 § SFB)

Läs mer om stadigvarande sammanboende med barn under 18 år i avsnitt 8.1.2 i vägledningen 2010:4 *Efterlevandepension och efterlevandestöd*.

6.2 Förlängd omställningslivränta

En efterlevande som inte har fyllt 65 år kan ha rätt till förlängd omställningslivränta efter det att rätten till allmän omställningslivränta har upphört. (88 kap. 8 § SFB med hänvisning till 80 kap 6 § SFB) För rätt till förlängd omställningslivränta krävs att den efterlevande har den rättsliga vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn som är under 18 år och som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem. (88 kap. 8 § SFB med hänvisning till 80 kap 6 § SFB)

Den efterlevande kan få förlängd omställningslivränta under 12 månader om det finns barn under 18 år. Omställningslivräntan betalas dock alltid ut till och med den månad det yngsta barnet fyller 12 år. (88 kap. 11 § SFB med hänvisning till 80 kap. 8 § SFB)

6.3 Fler avlidna

Om en efterlevande för samma månad har rätt till omställningslivränta efter flera avlidna ska livräntan efter den sist avlidne betalas. Om livräntorna är olika höga betalas det högsta beloppet. (88 kap. 9 § SFB)

6.4 När upphör omställningslivräntan?

Rätten till allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta upphör på samma villkor som allmän omställningspension och förlängd omställningspension.

Rätten till allmän omställningslivränta upphör när tolv månadersperioden passerat eller tidigare om den efterlevande dessförinnan fyller 65 år. I så fall dras livräntan in vid utgången av månaden före den månad den efterlevande fyller 65 år. (88 kap. 10-11 §§ SFB med hänvisning till 77 kap 18 § SFB)

Rätten till förlängd omställningslivränta upphör om den efterlevande ingår äktenskap eller stadigvarande börjar sammanbo med någon som han eller

hon varit gift med eller har eller har haft barn med. (88 kap. 8 § SFB med hänvisning till 80 kap. 7 § SFB)

Rätten till förlängd omställningslivränta upphör också om den efterlevande inte längre stadigvarande sammanbor med det barn som ger rätt till livränta eller om barnet avlider. (88 kap. 8 § SFB med hänvisning till 80 kap. 6 § SFB)

Livräntan dras då in fr.o.m. månaden efter den under vilken rätten till livränta upphör. (88 kap. 10 § SFB med hänvisning till 77 kap. 17 § SFB)

Läs mer i avsnitten 8.4 och 8.5 i vägledningen 2010:4 om efterlevandepension och efterlevandestöd.

6.5 Omställningslivräntans storlek

Omställningslivränta till efterlevande make betalas med 20 % av ersättningsunderlaget om det finns barn som har rätt till livränta efter den avlidne. I annat fall betalas omställningslivränta med 45 % av ersättningsunderlaget. (88 kap. 13 § SFB)

6.5.1 Proportionell nedsättning av livränta till efterlevande

Samtliga efterlevandelivräntor efter en avliden får tillsammans inte överstiga ersättningsunderlaget. I sådana fall ska livräntorna sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar ersättningsunderlaget. (88 kap. 17 § SFB)

Exempel

En försäkrad avlider och efterlämnar fyra barn och make. Den sammanlagda ersättningen till de efterlevande skulle teoretiskt bli 120 % (40 % + 20 % + 20 % + 20 % + 20 %). Ersättningarna efter nedsättningen blir att barnen får 20,83 % vardera och den efterlevande maken 16,67 % av ersättningsunderlaget.

Nedsättningen beräknas enligt följande:

Omställningslivränta	20 %
Barnlivränta (40 + 20 + 20 + 20)	<u>100 %</u>
Totalt	120 %
Omställningslivränta 20/120	16,67 %
Barnlivränta totalt 100 /120	83,33 %
Barnlivränta per barn 83,33 /4	20,83 %

Av detta följer att när efterlevandelivräntor som i exemplet ovan har satts ned på grund av att de sammantagna livräntorna överstiger ersättningsunderlaget ska en omräkning ske när någons rätt till livränta upphör.

6.6 Samordning då omställningspension

Betalas både omställningspension och omställningslivränta ut efter en avliden person, samordnas förmånerna genom att livräntan endast betalas ut i den mån den överstiger pensionen. En förutsättning är att båda förmånerna täcker samma inkomstförlust. (88 kap. 18 § SFB)

Exempel

En make uppbär omställningslivränta med 100 000 kr per år och omställningspension med 70 000 kr per år efter sin maka. Samordningen medför att omställningslivränta ska betalas ut med 30 000 kr per år.

(100 000 kr – 70 000 kr = 30 000 kr)

6.6.1 Samordning efter samma avliden

Det kan förekomma att en person har rätt till efterlevandepension eller efterlevandelivränta efter mer än en avliden. En förutsättning för att en samordning ska göras mellan efterlevandepension och efterlevandelivränta är att förmånerna täcker samma inkomstförlust. Det innebär att samordning endast kan göras om efterlevandepensionen och efterlevandelivräntan är beviljad efter samma avlidna. (88 kap. 18 § SFB och prop. 1999/2000:91 avsnitt 12.2.2, s. 232)

6.6.2 Utländsk pension

Omställningslivränta ska samordnas med efterlevandepension enligt utländskt system för social trygghet som betalas ut av samma anledning som livräntan (88 kap 19 § SFB).

6.7 Övergångsbestämmelser om skada före år 2003

Nuvarande bestämmelser om rätt till omställningslivränta ska gälla även om arbetsskadan har inträffat före år 2003. Det gäller under förutsättning att den efterlevande samtidigt har rätt till efterlevandepension i form av omställningspension på grund av dödsfall som har inträffat till följd av arbetsskadan efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. I sådana fall ska dödsfallstidpunkten vara avgörande för vilka bestämmelser som ska tillämpas beträffande efterlevandelivräntan. (7 kap. 66 och 67 §§ SFBP och prop. 1999/2000:91 avsnitt 12.2.2 och 15.5, s. 227 och 348)

Exempel

En försäkrad avlider år 2003 till följd av en arbetsskada som inträffade 2001. Den efterlevande beviljas omställningspension i 10 månader. Omställningslivränta kan också beviljas i tio månader trots att arbetsskadan inträffat före 2003.

Om den efterlevande däremot samtidigt med omställningslivränta har rätt till änkepension enligt 83 kap. SFB, ska alltså tidpunkten för när arbetsskadan inträffade vara avgörande för vilka bestämmelser som ska tillämpas. (7 kap. 67 § SFBP)

Exempel

En försäkrad avlider år 2003 till följd av en arbetsskada som inträffade 2001. Den efterlevande änkan beviljas änkepension med stöd av bestämmelserna i 83 kap. 4 och 5 §§ Socialförsäkringsbalken. Eftersom arbetsskadan inträffat före 2003 kan omställningslivränta betalas i sex månader.

7. Ersättningsunderlag

I detta kapitel beskrivs ersättningsunderlaget för beräkning av livränta till efterlevande översiktligt. Bestämmelserna om ersättningsunderlag finns i 88 kapitlet 14-16 §§ SFB med hänvisning till 41-44 kap. SFB.

Från och med den 1 januari 2010 är det Pensionsmyndigheten som fattar beslut om förmåner till efterlevande enligt SFB och SFBP. Innan Pensionsmyndigheten kan fatta beslut om dessa ska Försäkringskassans bedömning om dödsfallet har inträffat till följd av en arbetsskada och beräkning av ersättningsunderlaget inhämtas (87 kap. 3 § andra stycket).

Livränta till efterlevande beräknas i princip på den årsinkomst som den avlidne hade vid tiden för dödsfallet.

I Försäkringskassans vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* finns ytterligare information om de inkomster som ligger till grund för beräkning av ett ersättningsunderlag.

7.1 Ersättningsunderlaget grundas på avlidnes årsinkomst

Efterlevandeskyddet är utformat så att livränta till efterlevande ska motsvara en viss procent av den avlidnes årsinkomst.

Om den avlidne hade egen livränta med anledning av förlust av arbetsförmågan grundas efterlevandelivräntan på hans eller hennes livränta. Om den avlidne inte hade livränta vid dödsfallet ska efterlevandelivräntan grundas på den inkomst som skulle ha legat till grund för egenlivränta om denna hade börjat betalas ut vid tiden för dödsfallet. (88 kap. 14 § SFB)

Livränteunderlaget motsvarar den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) enligt 25 och 26 kap. SFB vid den tidpunkt från vilken livränta första gången ska betalas. (88 kap. 14 § SFB)

Dock avviker i vissa fall beräkningen av ersättningsunderlaget från bestämmelserna om beräkning av SGI. Vid beräkningen av ersättningsunderlaget ska också andra skattepliktiga förmåner än pengar tas med. Med andra skattepliktiga förmåner menas kostnadsersättning som inte undantas vid beräkning av skatteavdrag. Semesterlön och semesterersättning medräknas i ersättningsunderlaget utan de begränsningar som finns vid beräkning av SGI. Inkomst av skattepliktiga förmåner ska värderas på det sätt som är föreskrivet för beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension. (88 kap. 14 § SFB med hänvisning till 41 kap. 12 § SFB)

Om dödsfallet inträffat den månad då den försäkrade skulle ha fyllt 65 år eller senast den månad som denne skulle ha fyllt 67 år, kan ett ersättningsunderlag endast beräknas om den försäkrade var sjukpenningförsäkrad enligt 25 kap. 3 § SFB. (88 kap. 14 § SFB med hänvisning till 41 kap. 6 § SFB)

I ersättningsunderlaget räknas även in – i den mån det är skäligt – pension, livränta eller annan ersättning som betalades till den försäkrade med anledning av tidigare arbetsskada. (88 kap. 15 § SFB)

7.1.1 Ersättningsunderlagets storlek kan begränsas

Det ersättningsunderlag på vilket efterlevandelivränta beräknas får inte överstiga ett belopp som motsvarar 7,5 gånger det prisbasbelopp som gällde vid den försäkrades död. (88 kap. 16 § SFB)

7.1.2 Avrundningsregel

När ersättningsunderlaget ska fastställas för en efterlevandelivränta avrundas inkomsten före skadan till närmast lägre hundratal. (88 kap. 14 § med hänvisning till 41 kap. 11 § SFB och 25 kap 5 § SFB)

8. Övergångsbestämmelser

I 7 kap. 58 – 68 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFBP) finns övergångsbestämmelser gällande efterlevandelivränta. Dessa övergångsbestämmelser motsvarar de övergångsbestämmelser som fanns i punkterna 1-9 till lagen 1988:882 som trädde i kraft den 1 januari 1990 och några senare tillkomna bestämmelser. Övergångsbestämmelserna beskrivs i detta kapitel.

Av 7 kap. 58 § SFBP följer att äldre bestämmelser om efterlevandelivränta gäller om arbetsskadan inträffat före den 1 januari 1990. Vissa undantag finns då nyare lagstiftning ska tillämpas i dessa fall och då äldre bestämmelser ska tillämpas även om arbetsskadan har inträffat den 1 januari 1990 eller senare. (7 kap. 58-68 §)

Med äldre bestämmelser avses bestämmelserna i LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990. Med nya bestämmelser menas bestämmelserna i LAF i dess lydelse från den 1 januari 1990 eller senare.

8.1 Barnlivränta enligt övergångsbestämmelser

För barnlivränta tillämpas i praktiken de nya bestämmelserna oberoende av tidpunkten för arbetsskadan eller dödsfallet. Det finns dock ett undantag nämligen då livränta även utbetalas till en änka (se avsnitt 8.1.2).

8.1.1 Rätt till barnlivränta

De nya åldersgränserna för efterlevandelivränta till efterlevande barn i 5 kap. 4 § första stycket LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003 ska gälla även i det fall livräntan grundar sig på ett dödsfall på grund av en arbetsskada med visandedag före den 1 januari 1990. Det innebär att barnlivränta kan betalas ut till och med den månad barnet fyller 18 år och kan därefter förlängas längst till och med juni månad det år barnet fyller 20 år (7 kap. 59 § 1 st SFBP med hänvisning till 5 kap 4 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003) Se avsnitt 5.1 i denna vägledning.

Ett utländskt barn som har tagits emot här i landet i adoptionssyfte har rätt till livränta om dödsfallet inträffar efter den 1 januari 1990 även om arbetsskadan hade visat sig före denna tidpunkt. (7 kap. 59 § andra stycket SFBP med hänvisning till 5 kap. 4 § andra stycket LAF i dess lydelse från den 1 januari 1990)

8.1.2 Barnlivräntans storlek

Livränta till barn betalas med 20 % av ersättningsunderlaget om den avlidne efterlämnar änka eller därmed likställd kvinna som har rätt till livränta enligt LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990 (änkelivränta) även om skadan inträffat efter utgången av år 1989. (7 kap. 60 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 10 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

I annat fall betalas livränta med 40 % av ersättningsunderlaget till det första barnet och 20 % till varje ytterligare barn. Om det finns flera barn ska det sammanlagda livräntebeloppet delas lika mellan barnen. (5 kap. 5 § LAF i dess lydelse från och med januari 1990)

8.1.3 Samordning då efterlevandepension

Om barnlivränta beräknas och betalas ut med stöd av övergångsbestämmelser och barnet också har barnpension så ska samordning mellan förmånerna göras enligt gällande regler i socialförsäkringsbalken. Se vidare i avsnitten 5.3, 5.3.1 och 5.3.2.

8.2 Omställningslivränta enligt övergångsbestämmelser

8.2.1 Rätt till allmän omställningslivränta

Om dödsfallet har inträffat före den 1 januari 2003 gäller alltid äldre bestämmelser i LAF, dvs. en efterlevande maka eller make som inte fyllt 65 år har rätt till omställningslivränta om

- den efterlevande oavbrutet hade sammanbott med maken under en tid av minst fem år fram till tidpunkten för dödsfallet eller
- vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under tolv år som stod under vårdnad av makarna eller endera av dem.

Omställningslivränta betalas ut i 12 månader om dödsfallet har inträffat under åren 1990-1996, i 6 månader om dödsfallet har inträffat 1997-2002. (7 kap. 66 §§ SFBP med hänvisning till 5 kap 6 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003 och 8 kap 4 § AFL i dessa lydelse före den 1 januari 2003)

Om dödsfallet har inträffat år 2003 eller senare och arbetsskadan har inträffat något av åren 1990-2002 gäller bestämmelserna om omställningslivränta i 88 kap. 7, 8, 10 och 11 §§ SFB (se kapitel 6) under förutsättning att den efterlevande inte samtidigt har rätt till änkepension enligt 83 och 84 kap. SFB (se vägledning 2010:4 Efterlevandepension och efterlevandestöd). Har den efterlevande emellertid samtidigt rätt till änkepension gäller bestämmelserna i LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003 för rätt till omställningslivränta. (7 kap. 67 § SFBP)

8.2.2 Samordning då efterlevandepension betalas ut

Betalas både efterlevandepension och efterlevandelivränta ut efter en avliden person, ska förmånerna samordnas. Efterlevandelivräntan betalas ut till den del den överstiger efterlevandepensionen. (88 kap. 18 och 19 §§ SFB) Se avsnitt 5.4.

Införandet av nu upphävda lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL) har inneburit att särskilda regler gäller för

utbetalning av livräntan från 1 januari 2003 för de personer som inte fyllt 65 år och som hade en efterlevandelivränta och en efterlevandepension för vuxna samordnad i december 2002. Det belopp som livräntan betalades ut med i december 2002 ska fortsätta att betalas ut så länge rätten finns till båda efterlevandepension och efterlevandelivränta och den efterlevande inte fyllt 65 år. (7 kap. 68 § SFBP)

Det i december 2002 framräknade livräntebeloppet ska varje år räknas om i förhållande till prisbasbeloppet. (7 kap. 68 § SFBP)

Sker en omräkning av annat skäl så ska inte längre denna övergångsbestämmelse tillämpas. Då gäller samordningsreglerna enligt socialförsäkringsbalken. Se vidare i avsnitten 6.6, 6.6.1 och 6.6.2. (7 kap. 68 § SFBP)

8.3 Särskild efterlevandelivränta enligt övergångsbestämmelser

Avsnittet innehåller bestämmelser före den 1 januari 2003 gällande ersättning till efterlevande i form av särskild efterlevandelivränta som gäller enligt 7 kap. 66 § SFBP. I kapitlet beskrivs också vem som har rätt till särskild efterlevandelivränta efter utgången av år 2002 och hur den särskilda efterlevandelivräntan minskas med andra ersättningar.

8.3.1 Särskild efterlevandelivränta

Särskild efterlevandelivränta kan inte beviljas efter utgången av år 2002. Om särskild efterlevandepension har beviljats eller rätten till sådan pension uppkommit före den 1 januari 2003 ska dock särskild efterlevandelivränta kunna beviljas enligt i övrigt samma förutsättningar som före 2003. (7 kap. 66 § SFBP och bet. 1999/2000:SfU13, s. 43)

Rätt till särskild efterlevandelivränta har en efterlevande make som uppfyller villkoren för rätt till omställningslivränta. Kravet är att den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst i ett för honom eller henne lämpligt arbete är nedsatt med minst en fjärdedel sedan makens död. Nedsättningen ska bero på

- arbetsmarknadsmässiga skäl,
- nedsatt hälsa eller
- annan därmed jämförlig omständighet som kan antas vara inte endast kortvarig. (5 kap. 7 § LAF i dess lydelse före 1 januari 2003)

Prövningen av rätten till särskild efterlevandelivränta ska ske efter samma grunder som gäller för rätt till särskild efterlevandepension inom den allmänna pensioneringen. Om det finns rätt till särskild efterlevandelivränta så inträder den vid tidpunkten då omställningslivräntan upphört. (5 kap. 7 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003)

Bedömningen av försörjningsförmågans nedsättning görs på samma sätt som inom förtidspensioneringen. Det innebär att om förvärvsmöjligheterna är helt nedsatta kan den efterlevande få hel särskild efterlevandelivränta. Om förvärvsmöjligheterna är nedsatta i mindre grad men med minst en

fjärdedel av det normala kan livräntan betalas som en fjärdedels livränta. I övriga fall ges halv eller tre fjärdedels livränta. (5 kap. 7 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003)

Hel särskild efterlevandelivränta utges, precis som omställningslivräntan, med 45 procent av ersättningsunderlaget. Finns det barn till den avlidne som samtidigt har rätt till barnlivränta utges livräntan istället med 20 procent av underlaget. (5 kap. 8 § LAF i dess lydelse före 1 januari 2003)

8.3.2 Tidsbegränsning

Särskild efterlevandelivränta kan begränsas till viss tid. (5 kap. 7 § LAF i dess lydelse före 1 januari 2003 och 8 kap. 10 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003) Eftersom särskild efterlevandelivränta inte kan beviljas efter utgången av 2002 kan livränta som har begränsats till en tid under 2003 eller senare inte förlängas.

Exempel

En kvinna uppbär särskild efterlevandelivränta till och med juli månad 2003. Hon ansöker om att få rätten till livränta prövad på nytt från och med augusti 2003. I ansökan uppges att möjligheten att få inkomst genom ett lämpligt arbete fortfarande är nedsatt. Ansökan avslås med motiveringen att särskild efterlevandelivränta inte kan beviljas efter utgången av år 2002.

8.3.3 Samordning med andra förmåner

Om en försäkrad för samma tid och för samma nedsättning av förvärvsmöjligheten har rätt till såväl särskild efterlevandelivränta som någon av nedan uppräknade förmåner ska den särskilda efterlevandelivräntan minskas med den andra förmånens belopp. (5 kap. 9 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003 och 8 kap. 12 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003)

Minskning ska göras med

- sjuk- och aktivitetsersättning och garantiersättning till sjuk- och aktivitetsersättning,
- dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,
- vuxenstudiebidrag,
- timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux).

Om den efterlevande samtidigt har rätt till särskild efterlevandepension görs denna minskning i första hand på livräntan. (5 kap. 9 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 2003)

Om efterlevande har rätt till både särskild efterlevandelivränta och särskild efterlevandepension så betalas särskild efterlevandelivränta, efter minskning med ovanstående förmåner, bara ut om den överstiger den särskilda efter-

levandepensionen. Det är i sådana fall den överskjutande delen som betalas ut. (7 kap. 63 § SFBP)

8.4 Livränta till efterlevande förälder enligt övergångsbestämmelser

8.4.1 Efterlevande förälder

En efterlevande förälder kan beviljas livränta enligt de äldre bestämmelserna i 5 kap. 11 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990 om barnet har avlidit till följd av en arbetsskada som visade sig före den 1 januari 1990 (7 kap. 58 § SFBP).

För rätt till livränta krävs att föräldern till följd av dödsfallet mister behövligt underhåll med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden. Med behövligt underhåll menas inte bara en nödtorftig bärgning utan i princip en bibehållen standard inom rimliga gränser. (7 kap. 58 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 11 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Livränta till förälder betalas med högst 20 % av ersättningsunderlaget. Livränta prövas för varje förälder för sig. Det finns inget formellt krav på att den avlidne har betalat underhåll till föräldern före dödsfallet men detta jämte andra omständigheter bör beaktas. (7 kap. 58 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 11 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

I rättsfallsreferat som gäller tillämpningen av motsvarande bestämmelser i YFL berörs omständigheter, faktiskt utgivet underhållsbidrag, sannolikheten för fortsatt eller framtida underhåll, försörjarens ålder och familjeförhållanden, hans förvärvsförmåga och arbetsinkomst, föräldrarnas ålder, hälsotillstånd och yrkesutbildning m.m. som påverkar deras förvärvsförmåga samt deras ekonomiska tillgångar, som bör beaktas vid bedömningen av rätt till livränta till förälder.

8.5 Änkelivränta enligt övergångsbestämmelser

8.5.1 Rätt till änkelivränta

En efterlevande kvinna vars make har avlidit till följd av en arbetsskada som har inträffat före den 1 januari 1990 har oberoende av födelseår rätt till änkelivränta enligt äldre bestämmelser. (7 kap. 58 § SFBP)

En efterlevande kvinna som är född 1944 eller tidigare kan ha rätt till livränta enligt äldre bestämmelser även om den arbetsskada som orsakar dödsfallet inträffar efter utgången av år 1989. En förutsättning för detta är, med undantag för frånskilda kvinnor, att kvinnan vid utgången av år 1989 var gift med eller stadigvarande sammanbodde med den man efter vilken livräntan ska betalas. Som stadigvarande sammanboende räknas den som sammanbodde med någon som hon har varit gift med eller hade eller haft barn med eller väntade barn med eller annars under avsevärd tid levde

samman med under äktenskapsliknande förhållanden. (7 kap. 61 § SFBP)
Med avsevärd tid förstås enligt praxis en sammanlevnad under omkring två år. (prop.1975/76:197 sid.80)

Om en änka eller med änka likställd kvinna har rätt till såväl änkelivränta som omställningslivränta eller särskild efterlevandelivränta betalas endast omställningslivräntan eller den särskilda efterlevandelivräntan. Om änkelivräntan är större betalas den, vid sidan av omställningslivräntan eller den särskilda efterlevandelivräntan, med det belopp som den överstiger någon av dessa livräntor. (7 kap. 63 § SFBP)

Om en änka eller med änka jämställd kvinna för samma månad har rätt till flera livräntor enligt LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990 ska enligt övergångsbestämmelserna den största livräntan betalas. Om de är lika stora ska livräntan efter den sist avlidne mannen betalas. (7 kap. 62 § SFBP med hänvisning till 10 kap.4 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Änka efter en försäkrad har rätt till änkelivränta om hon

- har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år som vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan (barnvillkor), eller
- hade fyllt 36 år vid mannens död (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap.2-8 och 12-14 §§ LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990).

Stadigvarande sammanboende och stadigvarande vistelse

I förarbetena till LAF har beträffande uttrycket ”stadigvarande sammanbor” och ”stadigvarande vistas” när det gäller barn uttalats bl.a. följande. Uttrycken bör ges samma innebörd som inom den allmänna pensioneringen. Om ett barn under ferierna bor i hemmet bör inte den omständigheten att det under övrig del av året vistas på annan ort för skolgång anses medföra att kravet på stadigvarande vistelse i hemmet inte är uppfyllt. Detta gäller även till exempel döva, blinda och psykiskt utvecklingsstörda barn som ges särskild undervisning. Om barnet är varaktigt omhändertaget för vård på institution eller i familjehem bör man däremot inte anse att barnet stadigvarande vistades i hemmet. Barns tillfälliga vistelse på exempelvis sjukhus, barnhem eller i enskilt hem bör inte påverka rätten för änkan till efterlevandelivränta. (Prop. 1975/76:197, s. 102).

Barn som grundar rätt till änkelivränta behöver inte vara änkans eget eller hennes avlidne makes barn. Det avgörande är att änkan har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barnet samt att barnet stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan vid tidpunkten för dödsfallet. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 3, 6 och 8 §§ LAF i deras lydelse före den 1 januari 1990) Med vårdnad menas rättslig vårdnad enligt Föräldrabalken.

Om änkan väntade barn vid tidpunkten för mannens dödsfall är barnvillkoret för änkans rätt till livränta uppfyllt från och med barnets födelsemånad (prop. 1960:75 angående ändring i lagen (1946:431) om folkpensionering, s. 101).

En änka som har uppburit livränta på grund av att hon har haft barn under 16 år kan få behålla livräntan när barnet fyller 16 år. Detsamma gäller när hon inte längre stadigvarande sammanbor med barn under 16 år. Förutsättningen är att änkan vid denna tidpunkt fyllt 36 år. Livräntan ska beräknas med hänsyn till änkans ålder vid denna tidpunkt. (5 kap. 3 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990)

8.5.2 Livränta till med änka jämställd kvinna

Sammanboende kvinna

Med änka likställs i fråga om rätt till livränta en kvinna som vid den försäkrades död stadigvarande var sammanboende med honom och som hade varit gift med eller hade eller hade haft barn med honom eller väntade barn med honom. (7 kap. 58 och 61 § SFBP och 5 kap 6 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Om kvinnan väntade barn vid mannens död bör Pensionsmyndigheten inte ifrågasätta om det är parternas gemensamma barn. En utredning görs endast om det finns särskilda skäl att ifrågasätta att det har rört sig om ett gemensamt barn. I så fall kan det faderskapsrättsliga avgörandet läggas till grund för bedömningen av om den efterlevande ska jämföras med en efterlevande make (prop. 1987/88:171, s. 190).

Med änka jämföras även kvinna som annars levde samman med den försäkrade sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden. (7 kap. 58 och 61 § SFBP) Med avsevärd tid förstås enligt praxis en sammanlevnad under omkring två år.

Som förutsättning för rätt till änkelivränta till sammanboende kvinna krävs att varken mannen eller kvinnan var gift med någon annan vid tidpunkten för dödsfallet. (7 kap. 58 och 61 SFBP med hänvisning till 5 kap. LAF i dess lydelse före 1 januari 1990)

Livränta till med änka jämställd kvinna upphör om kvinnan gifter sig eller om hon under avsevärd tid lever samman med man under äktenskapsliknande förhållanden. Upphör äktenskapet eller sammanboendet innan det har bestått i fem år kan änkelivränta betalas på nytt om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 5 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Avdrag för underhållsbidrag

Om en kvinna som jämföras med änka har rätt till underhållsbidrag från tidigare make minskas änkelivräntan med samma belopp som bidraget. Är den tidigare maken avliden ska på motsvarande sätt den livränta som betalas efter den sammanboende minskas med livränta, skadestånd eller annan ersättning som upphör att betalas ut om kvinnan ingår nytt äktenskap. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap 7 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Avdrag görs även för livränta efter en man som kvinnan tidigare har levt tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap 7 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

8.5.3 Livränta till frånskild kvinna

Änkelivränta kan betalas till en frånskild kvinna om den före detta maken vid sin död var skyldig att betala ett lagstadgat periodiskt underhållsbidrag till henne. Detta gäller under förutsättning att kvinnan

- har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i dennes hem eller hos henne, eller
- hade fyllt 36 år vid den försäkrades död. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap 8 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990).

Om rätten till änkelivränta upphör enligt punkt 1 ska vid bedömningen av rätt till änkelivränta enligt punkt 2 anses som om den försäkrade avled vid den tidpunkt då rätten till änkelivränta enligt punkt 1 upphörde. (5 kap. 8 § LAF med hänvisning till 3 § samma kapitel i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Änkelivränta till en frånskild kvinna som uppbar underhållsbidrag från den avlidne får inte betalas med högre belopp än underhållsbidraget. Beloppet får dock högst motsvara änkelivräntan alltså 40 procent av ersättningsunderlaget för en kvinna med barn som inte har fyllt 16 år och i annat fall 45 procent. Någon avtrappningsregel på grund av kvinnans ålder finns inte i detta fall. (7 kap. 58 och 61 §§ med hänvisning till 5 kap. 8 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990)

8.5.4 Änkelivräntans storlek

Livränta till änka betalas med 40 % av ersättningsunderlaget om det finns barn till den avlidne som är berättigat till livränta och i annat fall med 45 % av underlaget. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap 8 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

Avtrappningsregel

Avtrappningsregeln gällande änkelivränta är utformad efter mönster av motsvarande regel om änkepension. Regeln gäller för en barnlös änka som vid tidpunkten när mannen avled hade fyllt 36 år. Avtrappningen sätter in om änkan var yngre än 50 år när mannen avled eller den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år. Livräntan minskas med 1/15 för varje år som återstår tills hon blir 50 år. Det innebär att den lägsta änkelivräntan (1/15 av 45 % av ersättningsunderlaget) betalas ut till barnlös änka som var mellan 36 och 37 år när mannen avled. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap 4 § 2 st. LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990)

8.5.5 Samordning med utländsk pension

Samordning ska också göras med pension som enligt utländskt system för social trygghet betalas ut med anledning av arbetsskadan (7 kap.58 och 61 §§ SFBP med hänvisning till 6 kap. 1 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990).

8.5.6 Änkelivränta upphör

Livränta till änka upphör om hon gifter om sig eller om hon under avsevärd tid lever samman med en man under äktenskapsliknande förhållanden. Med avsevärd tid menas en sammanlevnad under omkring två år. (7 kap. 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap.5 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990 och prop. 1975/76:197, s.80) Upplöses det nya äktenskapet inom fem år inträder på nytt rätten till änkelivränta efter den första mannen. Det samma gäller om en sammanlevnad under äktenskapsliknande förhållanden upphör. Femårsperioden räknas i det sista fallet från den tidpunkt då parterna kan anses ha sammanlevt sedan avsevärd tid, dvs. efter omkring två år. Vid bestämmande av den nya livräntan tas hänsyn till sådana omständigheter som har inträffat under den tid livräntan har varit indragen, till exempel att änkan inte längre har barn under 16 år i hemmet (7 kap 58 och 61 § SFBP med hänvisning till 5 kap. 5 § LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990 och prop. 1975/76:197, s. 102).

8.5.7 Efterlevandelivränta som var samordnad med efterlevandepension i december 2002 för de som då inte fyllt 65 år

Särskilda bestämmelser gäller för efterlevandelivränta till efterlevande make som vid utgången av år 2002 hade rätt till efterlevandelivränta och som inte fyllt 65 år. Det innebär att efter år 2002 betalas efterlevandelivränta ut med det överskjutande belopp efterlevandelivränta som räknats fram för december månad 2002, s.k. decemberbelopp. Utbetalning ska ske så länge rätten finns till båda förmånerna eller tills den försäkrade fyllt 65 år. (7 kap. 68 § SFBP)

Anledningen till de särskilda reglerna är att ingen från januari 2003 skulle få ett sämre nettoutfall än vad de hade innan. Från och med inkomståret 2003 beskattas all efterlevandepension på samma sätt som förvärvsinkomster. Det innebar att det särskilda grundavdraget, SGA, försvann. Detta kompenseras med en bruttohöjning av efterlevandepensioner för vuxna efterlevande. Med de samordningsregler som då gällde innebar detta att efterlevande som även har efterlevandelivränta i många fall inte fick någon överskjutande livränta eller åtminstone en lägre överskjutande livränta än vad de hade innan årsskiftet. (Prop. 1999/2000:91 avsnitt 12.2.2, s. 233).

Det framräknade beloppet ska från och med år 2003 årligen räknas om vid förändringarna i prisbasbeloppet. (7 kap. 68 § SFBP)

Exempel

En kvinna har änkelivränta efter sin make med 100 000 kronor per år. Efter sin make har hon även änkepension med 45 000 kronor per år. Dödsfallet inträffade i maj 2002.

Efter samordning med pension blir änkelivräntan 55 000 kronor per år (100 000 kr per år – 45 000 kr per år). Rätten till båda förmånerna kvarstår till och med maj 2003 då den försäkrade fyller 65 år. Förmånerna ska sedan räknas om från 65-års månaden.

Det överskjutande beloppet i december räknas fram och detta betalas därefter ut fram till maj 2003.

Beräkning:

Årsbelopp för änkeslivränta år 2002	55 000 kr per år (100 000 – 45 000 = 55 000)
Månadsbelopp att betala ut från januari-maj 2003 är	4 583 kr per månad (55 000: 12 = 4 583)

Vid omräkning av änkelivränta från 65 årsmånaden, juni 2003, betalas inte längre det överskjutande beloppet ut då änkelivräntan ska räknas om på grund av att kvinnan fyller 65 år. Änkelivräntan indexeras genom omräkning av det särskilda talet och betalas ut i den mån den överstiger beloppet för änkepension och garantipension till ålderspension. Se avsnitt 8.5.9 gällande änkelivränta då kvinnan fyller 65 år.

Om efterlevandelivräntan ska omprövas med stöd av 7 kap. 68 § SFBP eller omräknas av annan anledning än vid förändring i prisbasbeloppet ska bestämmelserna om samordning i 88 kap. 18 § SFB tillämpas. Detta innebär att efterlevandelivräntan betalas ut endast i den mån den överstiger pensionen. När efterlevandelivräntan omprövas eller omräknas och det överskjutande beloppet faller bort, ska den efterlevandelivränta som betalas ut indexeras genom omräkning med det särskilda tal som föreskrivs i 41 kap. 21 § SFB. (87 kap. 2 § SFB)

För den som uppbär änkelivränta enligt övergångsbestämmelserna ska livräntan omprövas och samordnas med folkpension i form av ålderspension och tilläggspension i form av änkepension när änkan fyller 65 år (7 kap. 65 § SFBP). För att en sådan omprövning ska kunna ske har ett tillägg gjorts i övergångsbestämmelserna som anger att en änkelivränta som ska omprövas med anledning av att änkan fyller 65 år ska beräknas enligt äldre bestämmelser sedan dessa anpassats till pensionsreglerna. Det innebär att när änkelivräntan vid 65 års ålder ska omprövas ska änkelivräntan samordnas med änkepension före samordning med intjänad ålderspension. För en vidare beskrivning av samordningen, se nedan. (7 kap. 64 § SFBP).

8.5.8 Änka född 1937 eller tidigare som hade änkelivränta i december 2002

För kvinnor som uppbar änkelivränta i december 2002 och är födda 1937 eller tidigare gäller särskilda bestämmelser för samordning och utbetalning.

För kvinnor som senast i december 2002 fyllde 65 år, dvs. är födda 1937 eller tidigare gäller särskilda bestämmelser för utbetalning av änkelivränta från och med januari 2003 om de hade rätt till änkelivränta i december 2002. Dessa bestämmelser motsvarar bestämmelserna för de som inte fyllt 65 år och hade en efterlevandelivränta samordnad med efterlevandepension i december 2002. Bestämmelserna innebär att änkelivränta, efter samordning med pension, ska betalas ut med lägst det belopp som kvinnan hade rätt till i december 2002. Detta belopp ska knytas till prisbasbeloppet och räknas om vid förändring av detta. (7 kap. 65 § 2 st. SFBP)

8.5.9 Samordning änkelivränta och efterlevandepension från 65 år

De livränteförmåner som ska samordnas från 65-års månaden är livränta till änka och livränta till med änka jämställd kvinna enligt LAF i dess lydelse före den 1 januari 1990. (7 kap. 64 och 65 §§ SFBP)

Samordningen innebär att änkelivräntan endast betalas ut i den mån den överstiger änkepensionen förutsatt att förmånerna täcker samma inkomstförlust. Änkelivränta kan dessutom endast betalas ut i den mån kvinnans garantipension till ålderspensionen och änkepension inte överstiger 65 procent av den tidigare beräknade livräntan. (7 kap. 58 och 61 §§ SFB med hänvisning till 6 kap 1 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990 och RegR Dom 10058-1995, är refererad RÅ 1995 ref. 87)

RegR prövade i ett mål frågan om samordning mellan allmänna pensionsförmåner och änkelivränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring från den tidpunkt då änkan uppnått 65 års ålder. Målet gällde en kvinna som från 65-års månaden inte ansågs ha rätt änkelivränta enligt lagen om arbetsskadeförsäkring då hennes pension översteg 65 procent av livräntebeloppet. RegR framhöll att det av lagtextens lydelse framgår att det belopp, som angivna pensionsförmåner måste understiga för att änkelivränta skall utgå, inte är det belopp som motsvarar 65 procent av livränteunderlaget enligt 5 kap. 2 § utan det som motsvarar en änkelivränta som är beräknad på det angivna beloppet, 65 procent av underlaget. (RegR 10058-1995, är refererad RÅ 1995 ref. 87)

För att det ska vara möjligt att samordna pension och änkelivränta, som enligt dessa äldre regler i 6 kap. 1 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990 ska göras från 65-års månaden, har en anpassning gjorts från 1 januari 2003 avseende de pensionsförmåner som ska minska änkelivräntan. Folkpension i form av ålderspension ersätts med garantipension enligt 65-67 kap. SFB, och tilläggs pension i form av änkepension ersätts med änkepension enligt 83-84 kap. SFB eller 7 kap. 20-21 SFBP. (7 kap. 65 § SFBP)

Beräkningen i första exemplet nedan visar hur samordning enligt 6 kap. 1 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990 gjordes före 1 januari 2003.

Beräkningen i andra exemplet nedan visar hur samordning enligt 6 kap. 1 § LAF i dess lydelse före 1 januari 1990 ska göras från den 1 januari 2003. I detta exempel har folkpension i form av ålderspension likställt med garantipension och tilläggspension i form av änkepension likställt med änkepension.

Exempel

En försäkrad uppbär följande ersättningar:

Änkelivränta före samordning med pension 100 000 kr per år

Änkepension	
Folkpension	32 400 kr per år
Tilläggspension	45 600 kr per år
Summa	78 000 kr per år

Efter samordning betalas livräntan ut med (100 000 kr – 78 000 kr) 22 000 kr per år.

Den försäkrade fyller 65 år den 27 augusti 1998. Fr.o.m. augusti 1998 har hon rätt till följande pensionsförmåner:

Änkepension	
Tilläggspension	45 600 kr per år

Ålderspension	
Folkpension	34 400 kr per år
Tilläggspension	25 000 kr per år

Änkelivräntan räknas fr.o.m. augusti 1998 om till (100 000 kr x 65 %) 65 000 kr per år.

Eftersom summan av folkpension i form av ålderspension och tilläggspension i form av änkepension tillsammans är 80 000 kr (34 400 kr + 45 600 kr) och därmed överstiger den nedräknade livräntan, betalas inte livränta ut till änkan fr.o.m. augusti 1998.

Exempel

En försäkrad uppbär från den 1 januari 2003 följande ersättningar:

Änkelivränta före samordning med pension 110 000 kr per år

Änkepension

Garantipension till ÄP	8 000 kr per år
Änkepension	74 000 kr per år

	90-procentstillägg 34 000 kr	
	Äp p.1 40 000 kr	
Summa		82 000 kr per år

Efter samordning betalas livräntan ut med (110 000 kr – 82 000 kr) 28 000 kr per år.

Den försäkrade fyller 65 år den 26 april 2003. Fr.o.m. april 2003 har hon rätt till följande pensionsförmåner.

Änkepension p. 1	40 000 kr per år
------------------	------------------

Ålderspension

Garantipension	14 000 kr per år
Tilläggspension	40 000 kr per år
Inkomstpension	10 000 kr per år

Änkelivräntan räknas fr.o.m. april 2003 om till (110 000 kr x 65 %) 71 500 kr per år.

Eftersom summan av garantipension i form av ålderspension och änkepension tillsammans är 54 000 kr (14 000 kr + 40 000 kr) och därmed understiger den nedräknade livräntan, betalas överskjutande livränta ut till änkan fr.o.m. april 2003. Livränta betalas ut med (71 500 kr – 54 000 kr) 17 500 kr.

Vid denna samordning ska hänsyn tas till den änkepension som beräknas före det att samordning sker mellan änkepension och kvinnans egen tilläggspension i form av ålderspension (7 kap. 64 § SFBP)

Om änkan har tidigt eller uppskjutet uttag av ålderspension ska samordning göras som om hel ålderspension hade börjat betalas ut vid 65 års ålder (7 kap. 58 och 61 §§ SFBP).

8.6 Änkelivränta när omställningspension betalas ut

I de fall änkelivränta och omställningspension ges ut samtidigt ska förmånerna samordnas fullt ut. Det innebär att änkelivräntan endast betalas ut i den mån den överstiger omställningspensionen. (7 kap. 63 § SFBP)

När rätten till omställningspension upphört, betalas änkelivränta ut till dess änkan fyller 65 år. Då ska en samordning ske mellan änkelivräntan och änkans ålderspension och eventuella änkepension enligt ovanstående regler.

9. Indexering av efterlevandelivränta

I detta kapitel beskrivs hur efterlevandelivräntor värdesäkras genom en årlig indexering.

Genom att indexera en ersättning anpassar man ersättningen till den ekonomiska utvecklingen över tid (prop. 2001/02:81 kapitel 8, s. 65).

Indexeringsreglerna i 41 kap. 21 § SFB gäller även för efterlevandelivränta. Indexeringen görs med ett särskilt tal. (87 kap. 2 § SFB)

För vissa livräntor till efterlevande gäller övergångsbestämmelser som innebär att indexering istället ska göras i förhållande till prisbasbeloppet. (7 kap. 65 § andra stycket och 68 § SFBP)

9.1 Indexering med särskilt tal

Den 1 januari 2003 infördes bestämmelsen att livräntan varje år ska indexeras genom att räknas om med ett särskilt tal. Det innebär att indexering med det särskilda talet gjordes i januari 2004 första gången. Indexeringsmetoden innebär att livräntans årsbelopp före samordning räknas om med ett särskilt tal som visar den årliga procentuella förändringen av halva den reala inkomstförändring som har beräknats för inkomstindex enligt 58 kap. 12 § SFB. Ett tillägg ska göras för den procentuella förändringen i det allmänna prisläget i juni månad två år före det år livräntan omräknas och det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det året. (87 kap. 2 § SFB med hänvisning till 41 kap. 21 § SFB)

Genom denna indexeringsmetod får de personer som har livränta vid tillväxt del av den allmänna standardutvecklingen, motsvarande hälften av den genomsnittliga reala standardhöjningen, för yrkesaktiva. Detta innebär även att livräntan kan minska reallt om reallönerna sjunker. Realinkomstsänkningar påverkar dock i begränsad omfattning de utbetalda ersättningarna eftersom omräkning sker med hälften av inkomstindexets reala förändring och hela inkomstindexets prisförändring vilket dämpar förändringar. (Prop. 2001/02:81 kapitel 8, s. 66 – 67)

Efterlevandelivräntans årsbelopp före samordning med efterlevandepension, garantipension till ålderspension och/eller utländsk pensionsförmån ska årligen räknas om med hänsyn till det särskilda tal som föreskrivs i 41 kap. 21 § SFB. När livräntan räknats om med det särskilda talet, ska det livräntebelopp som fås räknas om nästkommande år.

Om beloppet för de sammanlagda livräntorna efter en avliden överstiger det belopp som utgör taket för indexeringen beräknas det belopp som motsvarar taket om nästkommande år. (87 kap. 2 § SFB med hänvisning till 41 kap. 21 § SFB)

Uppkommer örestal vid beräkning av livräntan avrundas örestalet till närmaste krontal eller, om det slutar på 50 öre, till närmaste högre krontal 26 § FASP.

9.1.1 Hur räknas det särskilda talet fram?

Det särskilda talet består av två delar, dels av ett tal som motsvarar halva den verkliga inkomstförändringen och dels av ett tal som motsvarar hela prisförändringen. Talet ska beräknas med fyra decimaler (27 § FASP). För utförligare redogörelse av beräkning av inkomstindex i 58 kap. 12 § SFB hänvisas till vägledning 2001:11, *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare del 1*.

Följande exempel ger en förenklad bild av de beräkningar som leder fram till det särskilda talet i arbetsskadeförsäkringen. Alla belopp och värden är påhittade.

Exempel

Genomsnittsinkomsten som använts vid fastställande av inkomstindex enligt LIP ökar från 150 000 kr till 160 000 kr = 10 000 kr = 6,67 %.

Priserna stiger under samma period med 1,67 %

Hälften av den genomsnittliga årliga reala inkomstförändringen blir
 $(6,67 \% - 1,67 \%) = 5,00 \% : 2 = 2,50 \%$

Priserna under den senast kända perioden (juni två år före – juni ett år före) stiger med: 1,25%.

Tillägg för prisförändringen $(1,25 \% + 2,50 \%) = 3,75 \%$.

Livräntorna ska räknas upp med 3,75 % och omräkning görs med det särskilda talet 1,0375.

9.1.2 Hur indexeringen beräknas

En livräntefaktor beräknas för att erhålla livräntans årsbelopp för det år livräntan ska börja ges ut. Hur livränteprocenten fastställs beskrivs i kapitlen för barnlivränta (kapitel 5), omställningslivränta (kapitel 6) och änkelivränta (kapitel 8).

Formel för beräkning av livräntefaktor ser ut så här:

$$\frac{\text{Ersättningsunderlag} \times \text{livränteprocent}}{\text{prisbasbelopp vid tiden för dödsfallet}} = \text{livräntefaktor}$$

Livräntefaktorn beräknas med fem decimaler. Om den sjätte decimalen är fem eller högre ska den femte decimalen höjas. Livräntefaktorn multiplicerad med gällande års särskilda tal multiplicerad med prisbasbeloppet för det år då dödsfallet inträffade ger den indexerade livräntans årsbelopp. Om indexering ska göras för fler än ett år måste man multiplicera livräntefaktorn med det särskilda talet för alla dessa år.

Exempel

Ett dödsfall inträffar 2004-05-01. Ersättningsunderlaget är 220 000 kr per år och livränteprocenten 45.

Beräkning:

$$\frac{220\,000 \times 45\%}{39\,600} = 2,50000 \text{ (livräntefaktor)}$$

Indexering av livräntan i januari 2005 ger följande livränta:

Livräntefaktor	2,50000
Särskilt tal för 2005	1,0315
Indexerad livränta blir	102 119 kr per år

$$(2,50000 \times 39\,600 \times 1,0315)$$

Indexering av livräntan i januari 2006 ger följande livränta:

Livräntefaktor	2,50000
Särskilt tal för 2006	1,0001
Indexerad livränta blir	102 129 kr per år

$$(2,50000 \times 39\,600 \times 1,0001 \times 1,0315)$$

För att erhålla livräntebeloppet för år 2006 ska livräntefaktorn multipliceras med de särskilda talen för båda åren och prisbasbeloppet vid tiden för dödsfallet.

9.1.3 Tak för indexering genom omräkning med det särskilda talet

De sammanlagda livräntorna efter en avliden får genom indexering med det särskilda talet högst räknas om till ett belopp som utgör 7,5 gånger prisbasbeloppet för det år indexeringen gäller - tak för indexeringen. (87 kap. 2 § SFB med hänvisning till 41 kap. 21 § SFB)

Det innebär att om de sammanlagda efterlevandelivräntorna genom omräkning med det särskilda talet överstiger 7,5 prisbasbelopp ska livränta till respektive efterlevande sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar 7,5 gånger det för året fastställda prisbasbeloppet.

9.2 När ska efterlevandelivränta räknas om med prisbasbeloppet?

Vissa efterlevandelivräntor ska värdesäkras genom prisbasbeloppet. Att värdesäkra livräntan på detta sätt innebär att livräntan knyts till prisbasbeloppet och följer förändringar av detta.

Från januari 2003 höjdes de flesta efterlevandepensionerna bland annat för att kompensera för att det särskilda grundavdraget (SGA) togs bort. För att inte detta skulle missgynna de som uppbar livränta så infördes en bestämmelse om att efterlevandelivräntor som i december 2002 var samordnade med efterlevandepension ska utbetalas med ett särskilt belopp. Detta särskilda belopp ska knytas till prisbasbeloppet och räknas om vid förändringar av detta. (7 kap. 68 § SFBP)

Exempel

Det överskjutande livräntebeloppet till efterlevande som ska betalas ut är 24 000 kronor per år. Beloppet ska betalas ut från maj 2005.

Prisbasbeloppet år 2005 är 41 000 kr. Om vi antar att prisbasbeloppet år 2006 är 41 500 kr, beräknas det livräntebelopp som ska betalas ut fr.o.m. januari 2006 till:

$$(24\ 000 : 41\ 000) \times 41\ 500 = 24\ 293 \text{ kr per år.}$$

9.2.1 Indexering (värdesäkring) av retroaktivt beviljad livränta

Försäkringskassan har fastställt ett ersättningsunderlag utifrån den avlidnes inkomster vid tiden för dödsfallet (88 kap. 14-16 §§ SFB). Efterlevandelivränta som beviljas retroaktivt och där retroaktivtiden sträcker sig över ett eller flera årsskiften ska räknas om årligen med det särskilda talet. För år före 2004 ska den retroaktiva livräntan omräknas med den årliga förändringen av prisbasbeloppet enligt bestämmelserna i 6 kap. 2 § LAF i dess lydelse före 2003. (41 kap. 21 § SFB och prop. 2004/05:108 avsnitt 6.2).

10. Utbetalning, avdrag och samordning

I detta kapitel beskrivs

- Under vilken tid livränta till efterlevande betalas ut.
- Avrundningsregler.
- När livränta till efterlevande betalas ut.
- Avdrag på löpande utbetalningar.
- Avdrag på retroaktiv utbetalning.

10.1 Från och med vilken tidpunkt kan livränta betalas ut?

Efterlevandelivränta betalas tidigast ut från och med dödsfallsmånaden, eller om den avlidne uppbar egenlivränta vid dödsfallet, från och med månaden efter dödsfallet. (2 § andra stycket RFFS 1977:13)

Livränta för förfluten tid ska betalas ut så snart det kan ske (25 § FASP 1977:284).

10.2 Till och med vilken tidpunkt kan livränta betalas ut?

Efterlevandelivränta kan betalas ut längst till och med den månad då livräntetagaren avlidit eller rätten till livränta annars upphört (2 § tredje stycket RFFS 1977:13). Livränta till övriga efterlevande ska då räknas om.

10.3 Avrundningsregler

Uppkommer örestal vid beräkning av livräntan avrundas örestalet till närmaste krontal eller, om det slutar på 50 öre, till närmaste högre krontal. (26 § FASP)

10.4 Periodicitet och utbetalningsdag

Livränta betalas ut en gång per månad. För den som är född någon av dagarna 1 – 15 i en månad betalas livränta ut så att den kan tas ut den 18 i utbetalningsmånaden. För den som är född någon av dagarna 16 – 31 i en månad betalas livränta ut så att den kan tas ut den 19 i utbetalningsmånaden. (24 a § FASP med hänvisning till 7, 9 och 10 §§ förordning (2002:782) om ansökan och utbetalning av pension m.fl. förmåner)

Om utbetalningsdagen är en söndag eller en omedelbart därpå följande helgdag, ska livräntan kunna tas ut första vardagen därefter. Om utbetalningsdagen är en annan helgdag, en lördag eller midsommarafton, ska livräntan kunna tas ut den närmast föregående vardagen. (24 a § FASP med hänvisning till 7, 9 och 10 §§ förordning (2002:782) om ansökan och utbetalning av pension m.fl. förmåner)

10.5 Efterlevandelivränta inte pensionsgrundande

Efterlevandelivränta är inte pensionsgrundande inkomst. (59 kap. 13 § SFB)

10.6 Avdrag för skatt

Efterlevandelivränta är en skattepliktig inkomst. Pensionsmyndigheten ska därför vid utbetalning av livränta göra avdrag för preliminär skatt enligt den avgifts- och skattesats som följer av den försäkrades tillämpliga skattetablell under inkomståret (5 kap. 2 § skattebetalningslagen [1997:483] SBL).

Det finns två former för preliminär skatt, F-skatt och A-skatt. Skatteverket beslutar varje år om den skattskyldige ska betala F-skatt eller A-skatt eller bådadera. Det kan ändras under året om Skatteverket fattar ett nytt beslut.

Skatteavdrag ska enligt (8 kap.1 § SBL) göras antingen

- enligt tabell,
- med en bestämd procentsats, eller
- enligt Skatteverkets beslut.

Det finns särskilda skatteregler i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta. För förmånstagare som är bosatta utomlands dras i regel särskild inkomstskatt (SINK). Det görs efter beslut från Skatteverket.

Se vidare i Försäkringskassans vägledning 2005:1 Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar.

10.7 Kvittning för statlig fordran

Om Pensionsmyndigheten har beslutat att en efterlevande är återbetalningskyldig för en ersättning så uppstår en statlig fordran. För att reglera denna fordran får myndigheten, i den utsträckning det är skäligt, göra avdrag på en ersättning som betalas ut till samma efterlevande, så kallad kvittning. Detta gäller även efterlevandelivränta. (108 kap. 22 § SFB)

För en utförligare beskrivning av kvittningsreglerna hänvisas till Försäkringskassans vägledning 2005:2, *Fordringshantering hos Försäkringskassan*.

10.8 Avdrag för utmätning

En försäkrads innestående fordran på livränta får inte utmätas (107 kap. 9 § SFB)

Ett undantag finns från nämnda utmätningförbud. Om Kronofogdemyndigheten beslutar om utmätning av lön m.m. enligt 7 kap. utsökningsbalken får avdrag göras på efterlevandelivränta. (107 kap. 10 § SFB)

10.9 Sammanträffande av förmåner

Betalas efterlevandelivränta ut för retroaktiv tid och har för samma tid, efter beslut av Pensionsmyndigheten eller Försäkringskassan, annan ersättning betalats ut enligt Socialförsäkringsbalken eller annan författning som beslutas av Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan eller en arbetslöshetskassa ska avdrag göras på den retroaktiva ersättningen. Avdrag ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut om beslut om ersättningarna hade fattats samtidigt. (107 kap. 2 § SFB)

Vid retroaktiv utbetalning av livränta till efterlevande kan samordning i princip vara aktuell med samtliga ersättningar som Pensionsmyndigheten ska betala ut. Det är dock bara vissa ersättningar som påverkas av att den efterlevande har efterlevandelivränta. De ersättningar som normalt kan vara aktuella för avdrag på retroaktiv utbetalning kan vara

- Efterlevandepension.
- Bostadstillägg till pensionärer.
- Ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd).

Läs vidare i Försäkringskassans vägledning 2005:1 *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar*.

11. Utreda förmåner vid arbetsskada enligt EU-förordningen och konventioner

Detta kapitel behandlar bestämmelser om förmåner till efterlevande vid arbetsskada enligt förordningarna (EEG) nr 1408/71 och (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

11.1 Bakgrund

För att främja den fria rörligheten för personer inom EU-området finns samordningsbestämmelser rörande ländernas socialförsäkringssystem. Samordningen bestäms utifrån några huvudprinciper

- Likabehandling
- Exportabilitet
- Ett lands lagstiftning

Förordningarna nr 1408/71 och 574/72 har varit tillämpliga i Sverige sedan den 1 januari 1994 då EES-avtalet trädde ikraft. I och med Sveriges medlemskap i EU den 1 januari 1995 blev EG-rätten direkt tillämplig i Sverige. År 2010 uppgår antalet medlemsländer i EU till 27 stycken. Genom EES-avtalet omfattas även Island, Liechtenstein och Norge av förordningarna. Förordningarna är också tillämpliga på Schweiz genom ett särskilt avtal.

Från 1 maj 2010 gäller den nya förordningen 883/2004 och 987/2009 för EU-länderna och för dem som är medborgare i ett EU-land.

För ytterligare information hänvisas till Försäkringskassans vägledning 2004:11 *Tillämplig lagstiftning, EU, Socialförsäkringskonventioner, m.m.*

11.2 Begravningshjälp

Begravningshjälp enligt arbetsskadeförsäkringen är att betrakta som dödsfallsersättning enligt artikel 65 i förordning 1408/71 och artikel 42 i 883/2004. Om en anställd eller egenföretagare avlider till följd av en arbetsskada när han eller hon var försäkrad enligt svensk lagstiftning, är Pensionsmyndigheten skyldig att betala ut dödsfallsersättning oavsett var personen är bosatt när dödsfallet inträffade.

Ansökan om begravningshjälp görs från det medlemsland som den efterlevande har ansökt om begravningshjälp. Om det inte framkommer något som tyder på att dödsfallet har orsakats av arbetssjukdom eller olycksfall i arbetet kan beslut om avslag för begravningshjälp fattas direkt av handläggare vid Pensionsmyndigheten.

Om det framgår av inkomna handlingar i ärendet att dödsfallet har orsakats av en arbetssjukdom eller olycksfall i arbetet ska uppdrag om utredning av arbetsskada skickas till Försäkringskassan. Försäkringskassan gör bedömning om dödsfallet har orsakats av arbetsskada. När svar inkommer från Försäkringskassan fattar Pensionsmyndigheten beslut i ärendet och meddelar det andra landet sitt beslut tillsammans med handling E124.

11.3 Efterlevandelivränta

Om en person avlider till följd av en arbetsskada i ett annat medlemsland ansöker den efterlevande om efterlevandelivränta samtidigt med ansökan om efterlevandepension. Omfattas dödsfallet av svensk arbetsskadeförsäkring utreder Försäkringskassan om orsakssamband finns mellan dödsfall och arbete. I förekommande fall utreds ett ersättningsunderlag. Pensionsmyndigheten fattar beslut om arbetsskadan och livränta till efterlevande. (87 kap. 3 § 2 st. SFB)

I de fall där den efterlevande är bosatt i Sverige och den avlidne hade arbetat i annat medlemsland och var försäkrad enligt lag om arbetsskadeförsäkring i det landet, ska den behöriga myndigheten i arbetslandet bedöma om dödsfallet har orsakats av en arbetsskada och utreda eventuella efterlevandeförmåner enligt det landets lagstiftning. Försäkringskassan har i dessa fall bedömt att dödsfallet inte omfattas enligt svensk arbetsskadeförsäkring. Det är därför viktigt att det klart framgår att dödsfallet har orsakats av en arbetsskada och att dödsfallet inte omfattas av svensk arbetsskadeförsäkring. Ansökan om efterlevandeförmåner i samband med dödsfall som orsakats av arbete ska då prövas av det medlemsland där dödsfallet inträffade.

11.4 Den efterlevande bor utomlands

Livränta till efterlevande är en inkomstrelaterad förmån och betalas ut så länge rätt till förmånen finns oavsett var i världen den efterlevande bor. Denna förmån är en arbetsbaserad förmån. (6 kap. SFB)

Den som är bosatt utomlands och har efterlevandelivränta måste inkomma med ett så kallat levnadsintyg som bevis för att han eller hon lever (110 kap. 15 § SFB).

12. Övriga bestämmelser

Kapitlet innehåller bestämmelser om bland annat återbetalningsskyldighet, och omprövning, ändring och överklagande av beslut.

12.1 Återbetalningsskyldighet

Återbetalningsskyldighet enligt 108 kap. 2 § SFB uppkommer när den försäkrade orsakat att en förmån utbetalas felaktigt eller med för högt belopp genom att

1. lämna oriktiga uppgifter, eller
2. inte fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

Den försäkrade behöver i detta fall inte ha insett eller skäligen borde ha insett konsekvenserna av sitt handlande. (108 kap. 2 § SFB)

Den försäkrade är även återbetalningsskyldig om ersättning i annat fall lämnats felaktigt eller med för högt belopp och han eller hon har insett eller skäligen borde ha insett detta. (108 kap 2 § 2 st. SFB)

Se vidare i vägledningen om *Återkrav*.

12.2 Överlåtelseförbud

En försäkrads fordran på arbetsskadeersättning som inte har förfallit till betalning får inte utmätas eller överlåtas. Den efterlevande har inte heller rätt att pantsätta eller överlåta en fordran innan den är tillgänglig för lyftning. (107 kap. 9 § SFB)

Ett undantag finns. Utmätning av inestående livränta med stöd av bestämmelserna i 7 kap. utsköningsbalken (UB), får göras redan innan livräntan betalas ut. Se även avsnitt 10.8.

12.3 Omprövning, ändring och överklagande

Bestämmelserna om omprövning, överklagande och ändring av ett beslut finns i 113 kapitlet SFB. Pensionsmyndighetens beslut i ett ärende rörande efterlevandelivränta kan omprövas, ändras eller överklagas med stöd av detta kapitel. Om omprövningen eller överklagandet gäller huruvida dödfallet är orsakat av arbetsskada eller ersättningsunderlaget får Pensionsmyndigheten hämta in en ny bedömning från Försäkringskassans innan beslut kan fattas av Pensionsmyndigheten.

12.3.1 Omprövning på begäran av enskild

Omprövning av beslut betyder att Pensionsmyndigheten tar upp ett beslut som Pensionsmyndigheten har fattat tidigare för ett nytt ställningstagande. Pensionsmyndigheten gör då en ny förutsättningslös omprövning i sak.

Endast beslut om försäkring som har fattats av en handläggare hos Pensionsmyndigheten kan omprövas.

Omprövning förutsätter en skriftlig begäran från en enskild part. Det är den som beslutet gäller som får begära omprövning. (113 kap. 7 § SFB)

12.3.2 Omprövning på eget initiativ ex officio

Omprövning på eget initiativ innebär att Pensionsmyndigheten själv på eget initiativ kan ändra ett beslut som blivit felaktigt i (113 kap. 37 § SFB)

Se vidare Försäkringskassans vägledning 2001:7 *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut.*

12.3.3 Överklagande

Ett omprövningsbeslut av Pensionsmyndighetens kan överklagas till förvaltningsrätten (113 kap. 10 § SFB). Förvaltningsrättsavgöranden kan överklagas till kammarrätten vars domar och beslut i sin tur kan överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen (f.d. Regeringsrätten) som är den högsta instansen i socialförsäkringsärenden. En utförligare beskrivning finns i Försäkringskassans vägledning 2001:7 *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut.*

Källförteckning

Författningar

Lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn

Skattebetalningslagen (1997:483)

Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Socialförsäkringsbalken

Förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Rådets förordning (EEG) 1408/71 om tillämpning av system för social trygghet

Rådets förordning (EEG) 574/72 om tillämpning av förordning 1408/71

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 987/2009 om tillämpning av förordning 883/2004

RFFS 1977:13 Föreskrifter om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Förarbeten

Prop. 2004/05:108 Vissa frågor om sjukpenninggrundande inkomst och livränta

Prop. 2001/02:81 Vissa arbetsskadefrågor m.m.

Prop. 1999/2000:91 Efterlevandepension och efterlevandestöd till barn

Prop. 1975/76:197 förslag till lag om arbetsskadeförsäkring

Domar

RegR dom 10058–995, refererad. RÅ 1995 ref. 87

Vägledningar

Vägledning 2010:4 Efterlevandepension och efterlevandestöd till barn

Försäkringskassan vägledning 2005:3 Återkrav

Försäkringskassan vägledning 2005:2 Fordringshantering hos Försäkringskassan

Försäkringskassans vägledning 2004: 11 Tillämplig lagstiftning, EU, Socialförsäkringskonventioner, m.m.

Försäkringskassans vägledning 2004:6 Statligt personskadeskydd

Försäkringskassans vägledning 2003:4 Förmåner vid arbetsskada

Försäkringskassans vägledning 2001:7 Omprövning ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut

www.pensionsmyndigheten.se